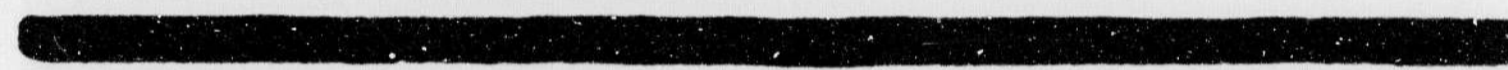

A

376

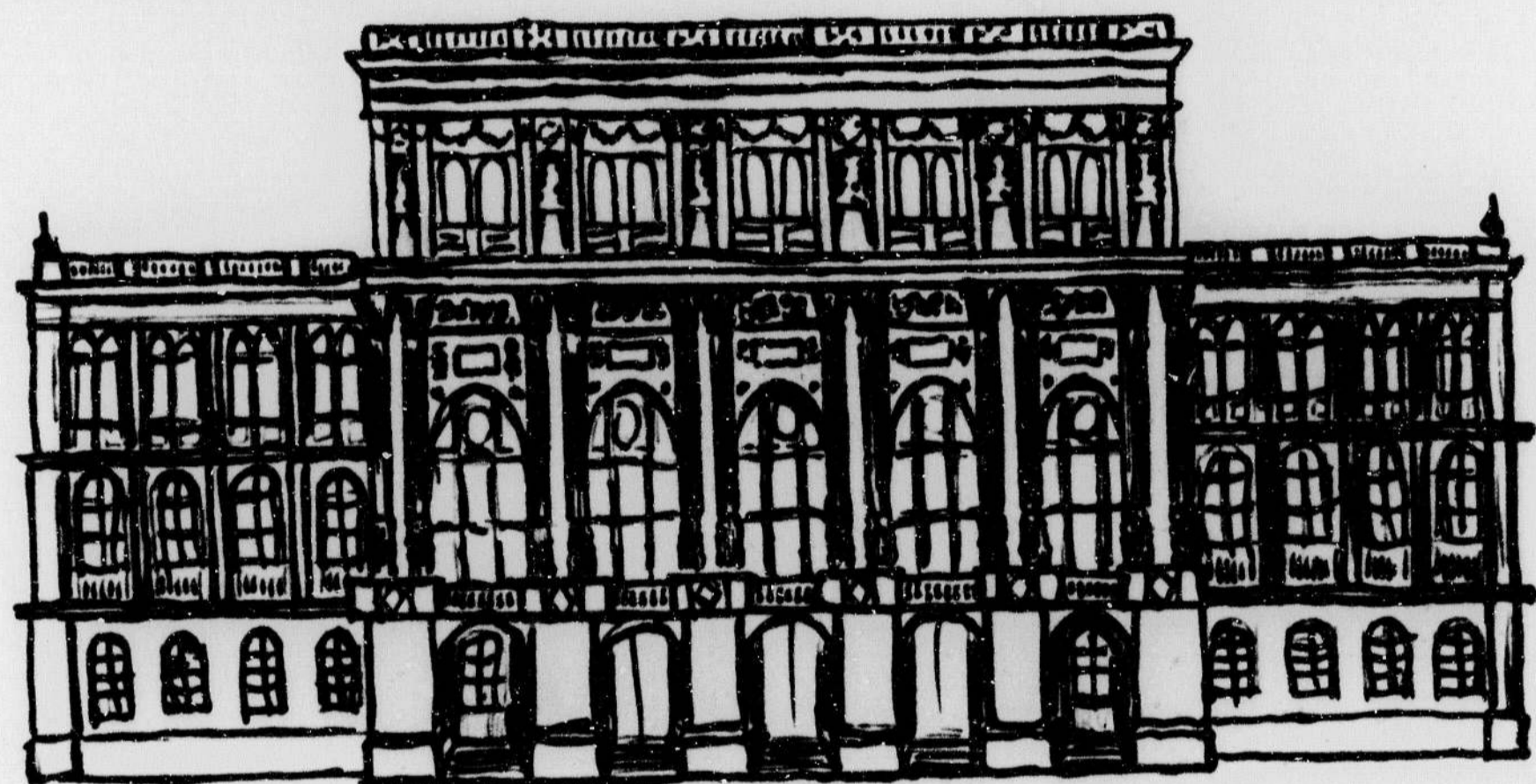
I

TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

MIKROFILMTÁR

KÖNYVTÁRA

BUDAPEST

BIBLIOTHECA

ACADEMIAE

SCIENTIARUM

HUNGARICAE

1959

FOTO
Sz. T.

MAGYAR IRODALOM
LEVELEZÉS

2°.

13. SZ.

(MTA KÖNYVTÁRA. KÉZIRATTÁR)

SZJNOVICS JÁNOS
LEVELEZÉSE

M. Irod.
[Ludovick]
Ludov.
13. S. 100

Magist
rebus

Ludovick

Ludov.

13. S. 100

Sapientia Ludovica, h. 17. 100

M. Irod.
[unclear]
Lúvél.
13. évf.

10 éves oldal

MAGY TUDOMÁNYOS
KÖNYVTÁRA

8

1.
Reverende in Christo Pater!

Initium Correspondentia nostra facturum, ea tibi prescribenda putavi, quae Viennae nunc agimus, quaeque nobiscum aguntur.

12 Aprilis 1768.
Vienna

Die 12ª Viennam sospes tenni a P. Hell hospitio exceptus proximis intellexi sequentem diem designatum sibi esse, quo accessum ad suam Majestatem Imperatricem haberet. Accessimus Aulam ambo. Ille multa, et varia locutus, tandem interrogatus, an solus peregrinationem iniret? Deposuit socium itineris praeforibus stare, atque si sua Majestas Clementer indulgeret, coram ad pedes provoluturum. Tum illa: Ja ich will ihn ynfur, zu voll Jurin lang. Exeunte Hellio admittus sum. Illa vero de nomine, Patria, Cognatis, studiisque meis Astronomicis tam comiter, tam amice, ac proprie familiariter sciscitabatur, ut humanitatem optima Principis obstupescerem. Comendavit mihi haec inter, ut sibi suum P. Hell sanum, et incolumem revererem; degressa dein ad astronomicum studium, arduum illud, et difficile esse dicebat, sed jucundum simul et elegans, Planetas, Stellaeque pulchriores longi esse, si inspiciantur quam humana corpora in terra cursitantia, ubi inquit, in nunc linteum linteum, cum omni die in linteum nunc, linteum? linteum? linteum? his et similibus, quae erant apta repositi, ac demum manum osculo veneratus discepi, discedenti iterum Hellium comendavit iisdem ut supra verbis: linteum linteum linteum. P. Hell ynfur ynfur, linteum linteum linteum. Inde pro prandio ad Collegium reversi una cum Hellio more nostro, quo hospites solent, excepti sumus. Post mensam Dnam Pilgramianam accepimus Matrem P. nostri Pilgram, quae curam suppellectilis nostrae suscepit. Hic deperi indusia 15^a diurna mit linteum, linteum linteum, linteum nocturna.

partim Dispensaciones, partim facultates continen-
tur nobis usui futura in itinere; hæc inter est. ab-
soluendi ab omnibus Casibus Reservatis, etiam Bulla
Cana. Dispensandi, et Comutandi vota, benedien-
di apparatus pro Sacro, Celebrandi post meri-
diem, eadem die Celebrandi bis, Concedendi indulgen-
tiam plenariam in Articulo mortis. &c.

P. Pilgram jam accepit Decretum Authentium,
in quo voluntate Sua Majestatis denominatur Sub-
stitutus P. Hell cum ordinaria Solutione, et adjecta
instructione a P. Hell Concepta, secundum quam se
dirigere debeat, idem Ephemerides Continuare de-
bet. Iter nostrum ingrediendum die 20ta hujus, neque
tamen ita erit accelerandum, ut sub finem May
Haffria Sinus, cum Rex Danica voluntatem suam
mutaverit, quam habebat visitandi Provincias suas
Danicas, et Norvegicas. Mutavit inquam, et aliorum
Regna visitare intendit; nempe Germaniam, Italiam,
Galliam &c. dicitur et Romam ad Pontificem itu-
rus, et Vienna expectatur.

Quod si post abitum nostrum ad me literas dandi
viam, et Relationem Scire vis, ea hæc est. Epistola
in formato medioeri inscribatur nomen meum pro mo-
re recepto, sum fiat Copertum ad P. Antonium Pilgram
Viennam, qui literas ad me, et P. Hell datas, ubi Com-
dum fuerit, ad legatum Danicum deferret inde Haff-
niam sublimine expediendas. Plura scribendi semper
non habeo, nisi neque eos singulos nominandi, quos salu-
tatos cupio, cum cupiam omnes! Specialiter tamen
R. P. Rectorem. Vale

Vienna die 10ta Aprilis
1768.

Joannes Sajnovics

Unde in X^{to} Pater!

Diei 20ta Aprilis, qua nos Vienna discessuros nu-
per significaveram, sunt additi duo, cum vale dicitur
simum, et accipientium copia ingens fuerit. At 28ta
iter reipso ingressi sumus. Capillos uterque nostrum
more Petrinorum Compositos, Crispatos, inspersos pulvere

26. April. 768.
discessus Vienna
propositus

28 April 768

discessus Vienna

Cyprio, et pileolo Clericali tectos habebamus, Collare
praeterea Clericale, at vestis deliqua mihi olivacei Co-
loris, P. Hell grisei fuit; ita ad R. P. Rectorem
Collegij Viennensis valereturi accessimus, facile in-
telligis neminem Scholasticorum, Patrum vero vix
aliquem extitisse, qui Mascharam nostram intueri
nollet; 100. Itaque, et ultra nostris Circumsepti, mira-
bamur neminem unum fuisse, qui in hilarem risum
ora solveret, omnes humanissima, et gra licuit sincera
gratulatione nos compellabant, laudabantque vesti-
tum, et nobis accomodatissimum predicabant, et profectio
ego ipse obstupui, quam bene P. Hell Convenerint. Sub
horam 8^{am} ad portam Collegij Curram nostrum pendu-
lum, undique Clausum, vitrisque Ornatum praejuncto
franch. zing Conscedimus, copia Viennensium hominum
in foro Academico inspectante. Discessit nobiscum fa-
mulus jam ante Conductus, et graciosus Caniculus P.
Hell. Pater quoque Antonius Pilgram se se insperato
Curru iniecit, Comitari se velle ad aliquod Spatium
abentes Sicitans, se ipsa postea in Nocturnum Do-
minam ipsius Matrem cum tota familia deprehen-
dimus, qui nos lauso prandio exceperunt. Haec dies
aliquantum pluvia, reliqui erant serenissimi, et nimirum
etiam Calid, heri Certè hic loci tempestatem fulgu-
rantem habuimus. Intra dies 5. per Znaimium,
Iglaviam, Colin, Planian, Pragam venimus,
2da Maj R. P. Rector Collegij Academici ad Sum-
Clementem P. Hell jam ante datis literis in domum
suam invitaverat; itaque apud hunc Condcedimus.
Urbs haec suppar Viennensi, Collegium urbem inte-
gram refert, obstupui Cubiculorum, Ambituum, Re-
fectory vastitatem, istud sanè templum est respectu
Refectory Tyenaviensis &c. Hic P. Pilesky inspe-
rato conveni legionis Kochiana Capellanum Castren-
sem, neque unquam a meo latere discedit, salutat
singulos peramander! Die 3^a ea, quae in Collegio,
Turri mathematica, Museo Physico visenda sunt,
inspeximus. Hic praeter Instrumentum parallelu-
tilum, quale la Landius describit, et unum quadran-
tem mobilem eleganter fabricatum nihil est, quod
Tyenavia invidet. Commodiora sunt Tyenaris omnia.
Et prandis Curru Rectoris 4. Equi praejuncti nos

Znaim
Iglau
Colin
Planian
Pragam 2da
Maj.

2
per arbis mania deduxerunt. Inspecimus dein pleraque
Templa, sed omnia elegantia reperimus. Die 4ta Missam
ad S. Nepomuceni Corpus uterque Celebravimus, tum
Thesaurum Ecclesie nobis exhibuerunt. Vicarius Archi-
Eppi, seu Suffraganeus vir prestantissimus peculiarem
nobis humanitatem exhibuit. Dein Adificium Aulae
Cesareae, Archi-Episcopale &c. inspecimus, Templum
Domini profepe pretio, et elegantia nec Vienna par sibi
habet, si Stephaneum excipias. Pandium in horto
Collegij cum quibusdam Societatis amicis sumptum
est. Hodie post mensam Dresdam movebimus.

5ta Maji 1768
movent Praga

Rumor ille de obsignato Archivio hujus Collegij, qui
te olim Confirmante Credebatur, non plane falsus erat.
Res sic se habet: Collegium quo se defenderet, dum
ad 7. Milliones solvendo damnaretur, Scriptorum suo-
rum Authenticorum Copias viridatas ad iudices
transmisit, illi addubitantes, an Authentica re ipsa
in Archivio existerent, istud acceperunt, et Originalia
non solum sibi exhiberi petierunt, sed etiam secum ab-
stulerunt cum fide reddiduri; interim Decretum sua
Majestatis emanavit, ut Scripta illa in publico Sta-
tuum Archivio in posterum asserventur, et sic ipsa
amissimus.

Non ita pridem pessimi quidam homines per Bohe-
miam Societatem iniverunt, et fictitis literis nomine
Provincialis Procuratoris, variorumque Rectorum de-
bita Contraxerunt, plus quam 12,000 Contracturi lon-
ge majora, nisi detecta fraude in Carceres Conjecti fu-
issent. Plura scribendi Tempus n. habeo, nisi ut valeatis
universi, et nostri in Sacrificiis Vestris meminere.

Praga 5ta May.
1768.

Tuus

Joannes Sajnovics

Ride in X^{to} Pater!

Litteras, quas 4. May ad te dedi, acceperis. Nos inde
die insequenti movimus, atque per Quelbern, Budin,
Leitmeritz, Lobositz, Aussig, Petersvalda, limites Bo-
hemiae, et Saxonice attigimus. Tum per Pyrnam,

Quelbern
Budin
Leitmeritz
Lobositz
Aussig
Petersvalda
Pyrna.

2
Dresda.

3
Dresdam ipsam pervenimus. Adjungo hic locorum nomina, ut Mappam inspicientes itineris nostri Directionem Clarius videatis; Quanta ubique bellorum Indera, et oculis, et Auribus accepimus; ad Comiserationem Certè Sunt homines isti, nondum è miseriis Suis Satis liberati. Ipsa Dresdensis Urbs, licet magnificis instructa Domibus, multas tamen adhuc sine tecto, multas penitus ruinas habet. Urbem inter fulgura, et fulmina ingressi putabamus nos ignotos omnibus adventare, Cum in limine portæ Civitatis a Feloniatore sistimur, interrogamurque, an non hoc Currus P. Maximilianus Hell è S. J. Cæsareus Astronomus in Daniam iturus proficiscatur? Affirmantibus nobis Scheidam exhibet, qua ad Domum Religiosam / in der christlichen Gmeinde / sic nostrorum Operariorum Residentia Compellatur, invitamur ab ipso Superiore. Domus ipsorum partem maniorum efficit, fundamenta sunt mania, Tectum ipsum tormenta sustentat hosti minitantiæ, Elbis fluvius Domum alluit, et prospectum indulget amanum quidem, sed non Budensem; Patres hi. 8. septem, secularibus utuntur vestibibus foris, domi passim Religiosis. Pensionem suam habent annuam ab Electore. Domus Electoris est, et Patres è pensione sua Censum Electori pendunt, uti etiam ab horto Electorali, quo fruuntur. Et ideo his in partibus prohibetur Religiosis quidquam ut proprium possidere. Sunt hic et alij nostri P. Paulici, qui in Domo privata prope Residentiam Electoralem degunt, hi quoties Aulam accedunt, Religiosis vestibibus utuntur, in urbe vero ipsa secularibus. Patres isti accessum nobis ostiterunt ad Serenissimam Electricam Viduam, tum ad Electorem ipsum anno hoc Regimen aggressurum, atque ad tres ejusdem fratres, geminasq. Sorores. Vidimus magnò gaudiò Serenissimam familiam hanc rebus nostris sincerissimè addictam, et in amplissimas spes Crescentem, et familia nostra Cæsarea perquam similem. Ubique Clementissimè excepti apud Patres Aulicos prandio asserimus,

2

quod Elector ipse submissis 4. Cibis splendidius reddidit. Aedificium ipsum, et omnis Instructio vere Regia, superatur tamen ab Ecclesia Catholica, quam nuper fatis functus Rex Polonia, idemque Elector extrui fecit. Magnificentissima fabrica ad Templum Dianae Cetus aliquantum accedit, Columnis, Statuitque Sanctorum ab extra plus ducentis ornatur &c. non puto me magnificentius Templum posthac visurum, quemadmodum nec ante videram. Exhibuerunt nobis dein Collectionem rerum naturalium, lapidum, Animalium, Conchiliorum &c. Instrumentorum Physicorum, et Mathematicorum &c. adierantque ubique Directores ipsi harum Collectionum, viri exercitatissimi, et prestantes; quae, quantaquam rara videre fuerit, non hic deferendi est locus. Truncum Arboris Comemorabo in nigrum Achatem conversum, et 100. Centenarios appendentem. Alterum prandium apud Excellentissimum Comitem de Hummburg legatum Caesareum sumpsimus. Hic quoque fama percrebuerat P. Herenz et Parhamer Canonicos Vracienses factos fuisse, quam nos penitus deleuimus. Fuit adversariorum nostrorum in nuperana Dieta dicta apud Administratorem Electoratus Principem Xaverium petitio, ut nostros ex aula abesse iuberet, et ne putet in fraudem Religionis id peti, Benedictinos subrogari optabant, viros utique aequè probos, ac doctos. At Princeps reposuit sua in voluntate esse, quos Confessarios vellet accipere, neque leges se a Subditis accepturum. Galleria imagines pretiosissimas deferens ad stuporem structa est, superat Viennenses omnes, et multorum millionum pratium tenet. Post tridui moram, Curatis Baroccis, et Caputibus nostris impositis Discepimus Lipsiam. Neque putetis nobis male quadrasse isthaec Capillicia, iudicio omnium probantur, et nunc Lipsiae inter Professores universitatis incedimus, quasi ipsorum e gremio; Salutationes nobis non dandas accipimus. Reliqua quae isthic agimus alias perscribam; interim tu omnibus quam optimè vale, et nostri memento

Lipsia
15th May 1708.

Lipsia die 15th May Juno
1708.

Joannes Sajnovics

2

Saluta P. Vcis: eique narra, quod dum hæc scribo, P.
Helli cum magnetibus suis artificialibus, quorum tū.
duodenas nobiscum accepimus, miracula producat;
vix aliquid de hoc Magnetis genere Lipsienses norunt.
Barometrorum quoque Tubulos ex eadem massa Con-
flatos, quos nobiscum itidem detulimus, distribuit
tam Prage, quam Dresda, et hic, vult enim in diver-
sis his locis observationem altitudinum fieri per
biennium, unde Physicam quampiam quæstionem
eamque Celeberrimam resoluturus est.

Rinde in X^{to} Pater!

4.

Scrisseram nuper Lipsia nos inter Universitatis
Professores versari, quasi eorum essemus de gremio.
Nōmina enim nostra in ingressu Urbis pro more Civi-
tatum harum profiteri debebamus, quæ per noctem
Typis data, et manē inter homines sparsa fuerunt, ut
eruditis omnibus inotesceret adventus Helli pridem
de fama noti. Itaque Professores raptim Domum ac-
cesserant, in qua Condescendimus, salutandi gratiā,
quos inter Rector ipse Universitatis Magnificus. Cis
dein vicem reddidimus, singulari ubique honore, et
benevolentia excepti. Hancius præsertim Matheseos
Professor, quique annos 9. Petropoli Astronomus exer-
git, solatium habuit. Tum Professor Physica D.
Winckler Theoria Electricorum Phenomenorum pro-
motor eximius. Item D. Bell Posoniensis, et Belli
illius, qui Topographiam Ungaricæ olim ediderat, filius,
ejus Curru, et equis ipso Comitante toto die circumvecti
sumus. Exhibita nobis Bibliotheca Civitatis publica,
cum Cymelis auro divite ab ipso Jure Civitatis, tum
Bibliotheca Universitatis ab ipso Rectore magnifico
reliqua ab aliis Professoribus, licet re ipsa omnes isti
ubique nobiscumq. adfuerint, et quod plus, ingenti
discipulorum suorum Corona septi, nempe in Contenti
hora una, se tota Stellium videre, et alloqui cupie-
bant. Bellius iste opus ultimum P. Kaprinai ve,

vehementer laudat ab Eloquentia præcipue, et ordine rerum
et pulchris, ut agebat animadversionibus. Præ opera quod
sanè miraberis, ignota sunt his in terris unà cum Authoris
nomine. Bibliotheca Civitatis cum Tyrenaviensi ne à longè
Comparari potest, Universitatis verò miserima est, utpote
in antiquis veterum Dominicanorum Cubiculis, et ambiti-
bus sita. Collectiones picturarum, et rerum naturalium
apud privatos, sed opulentissimos Mercatores vidimus su-
perbas. Arcem hic habet Elector Saxonie, in qua tres
nostri, ejus Capellani habitant, apud quos quatrinduo di-
versati sumus. Die 6ta Maji inde discessum, et per Hallam
ubi mihi tuus Ill. D. Afinis Ottovs incidit. / Alsleben,
Halberstadt, Braunschweig. Cella Lüneburgensium Deser-
tum, Jarendorf, Harburg C. Hierum itinere devenimus,
Urbecula hæc solo Albi fluvio Hamburgo dividitur.
Impedimenta navi imposita, nosque cum illis meria tertia
hora vela fecimus, portum Hamburgensem tandem in-
gressi in Vigilia Pentecostes. Urbs hæc valde ampla,
præclare munita, ambulacris insigniter instructa ad deam-
bulantium Commoditatem. Omni enim ex parte multipli-
cata Allée visuntur. Domus ceterum ab Architectura
minimè laudanda. Vix ullam portam habet, qua Curus
intrare possit. Homines inferioris sortis in Cellariis ha-
bitant, et constantè Candela lumine utuntur, hocque in
omni domo. Canales urbem intersecantes madorem, et
fætores nauseabilem Creant, magnificentia nulla. Cru-
ditio hinc exultat. Lucri Studium ad summum provehitur.
Mercatores sunt Primores Urbis. Fax hominum, et omni-
um nationum hic visitur. Religio omnis, et scelera etiam
omnia impune, Cibis passim vilis; bubula vix videtur ob
ingens ejus pretium, cum plerumque a navigantibus aufe-
ratur. Tentaculum ipsorum est Schlaw. Quod, pipa Tabaci
et haustus Cerevisie, hoc idem est prandium, Collatio,
Cena. Dixi passim, nam si tractationem instituunt, præ-
tiosissima queque adsunt, et quod jejuniò Mensium Colle-
gerunt, unà mensâ pessumdant. Homines Copiosi qui-
dem, sed infidi, tristes, nulliusque humanitatis, et quasi
aliquo Conscientia Stimulò semper anxii. Verbò Hamburg
id mihi fuit mihi: Comes Raab legatus Cæsareus adhuc
lecto affixus hæret, et vulnere dextri pedis diu decumbens.
Accipimus eum bis, et Virum prætiosissimum Societati
atque Religioni addictissimum experti sumus. Cæderat

Hall
Alsleben
Halberstadt
Braunschweig
Cell
Lüneburg
desert: Jarendorf
Harburg.

2

et Comitissa filia Lichio nupta, sed Lichius ad Hollan-
dos profectus aberat. Post festa maximus Libecam
sibi itinere. Hic audivimus Regem nostrum proxime
venturum in Drauen. Hic non prociul a Segberg,
hinc vero 4. miliaribus distitum. Itaque relicta impe-
simentis, die 30. eo procurimus. Et vero Rex ipse illo
plane die ad arcem suam Regiam cum magno suo-
rum Comitatu advenit, quo plausu ctulicorum, quo
honore, quibus benevolentia significationibus excepti-
simus? non possum exprimere, sufficiat dixisse maximis.
Ad Excettrium Com. Bernstorff primarium Ctula mi-
nistrum illico adducti virum reperimus amplissimis
suis laudibus, quas per has omnes Regiones habet, lon-
ge ampliore; seu prudentiam, seu eruditionem, seu
affabilitatem &c. spectes, omnia sunt summa. Gratias
referenti Helliio, quod hac evocatione ipsum Ctula
Danica honorare dignata fuerit, reposuit amantissimus
vir, des Herrn Pin vult uns, pommern hann well & hinc,
hm Meriten zu gungunibm. Promittenti Helliio, quod
quidquid posset ingenio, in explendam Regiam volunta-
tem collaturus sit, reposuit iterum. Non diran pognit
win ubnwijum, win wimpfen win hann vhw dnwim,
Hm zu Honnum, ein ns Hm gungun Meriten hmding.
His similibusque multis expressionibus utebatur, et in
1^a et 2^a, quam apud ipsum habebamus, audientia; quid
quod sedes ipse proexerit, et loco postremo assidens 1/2
hora spatio suavissime discurerit, quasi nihil aliud
agendum haberet, cum tamen sciremus obiminentem
Regis longinquam projectionem omnium occupatissimum
esse. Ita illius verba sunt: Paraguai id hinc vultentum
unblopnt, atque iterum, ns ist min Enyi, ds Hro Maydt
1. im ul gungun pognit diran. ds Hm vult zu Copenhagen
pognit ds Pin ds pognit vmdy. Nunc pauca de Rege
ipso. Prima die sumpta ad Regiam mensam cum pri-
mariis Officialibus, et Consiliariis prandio; quod et reliquis
diebus factum; ego et Hellius hortum ingressi, in Rip-
pa fluvij hortum perluentis incessimus, cum repente na-
vim insequentem Cernimus, quam unus et solus nullo Co-
mite regebat Herulus, salutavimus obiter pratervectam,
et Officialculum turma pratoriana autumabamus; pau-
lo post ille cum navi revertitur, et elata voce adversus
nos. Utin pognit Pin? inquit, tacentibus nobis et an n
ipse Rex fortasse esset ambiguus, iterum Clamat,

2

2

3

Ubi simul Pin² simulque assurgit in navi, enimvero Ordi-
nem, et Stellam Regiam in veste Conspeximus, Regemque
agnovimus, unde Stellius; Ich bin der Kay. Astronom von
Königliche Majestät, und würde mich sehr freuen, wenn Sie
zu mir kämen. Rex autem promptissime: Ich P. Hell² inquit,
simulque depositō petasō Complementa, ut dicimus, faciens.
Altero die post hanc vespertinam ad Regem admisi, vi-
dimus Juvenem sicut pulcherrimi vultus, ita morum, et
genij amantissimi, et qui ab intuentibus non diligi non
possit. Stabat praecinctus gladio, petasum sub brachio
tenens, et salutationem nostram hilariter excepit. Tum
de utilitate observationis hujus, de Opportunitate Statio-
nis Wardhusiana, de Conatibus aliorum Regum multa
mathematica locutus aliquoties repetit: Ich für mich nicht
für mich, sondern für die Welt, und für die Könige, und für
De me interroganti, an etiam sim mathematicus? Deposuit
Hell, ideo me fuisse acceptum pro socio, ut si sibi aliquid
humanitatis accideret, quo ab observatione impediretur, es-
set tamen aliquis, qui designationibus Regis satisfaceret.
Landavit Rex Consilium, et Serenum die illa Caelum ex
animo precabatur. Cui Stellius: Sua Majestas: etiamsi
Caelum non faveret, habeo projectum aliud in illo loco
finiendum, quod Majestati Sua majorem famam, et
gloriam, publico majorem utilitatem pariet, quam ipsa
transitus Veneris observatio, quod Respondum quantum
Regi placuerit, facile iudicabitis. Mandavit Rex, ut nos
Crastina die iterum sisteremus daturum se litteras Com-
mendatias ad D. Com. Molk Hafniam deferendas, ut eo
melius Dispositiones ad amissionem fierent. Et verò altero
die sua manu scriptas, obsignatasque tradidit ipse no-
bis; ultima verba erant: Ich wünsche Ihnen eine glückliche
Reise. Nos Libecam ardivimus posteras per mare Hafni-
am ituri. Rex heri cum Comitatu 100. hominum iter
sum in der Gegend von Hirschowitz in ingressus est, sub nomine
C. de Travenhall, Credo etiam Viennam venturum.

Tuus

Libek 5ta
Junij 1768

Libek die 5ta Junij
1768.

Joannes Sajnovics.

Rinde in X^o Pater!

9° Junij discedunt
Libecā.

Tempus longiorem esse non sinit: breviter hac habe.
Die qua Junij navi Libecā discessimus, vitamque mari
Balthico comisimus. Prima Dies, et nox satis prospere
abiverunt. Et die 10° sub horam 4ta vespertinam
Cælum atra Caligine involvitur, albescit mare, ruunt
ex omni parte venti, accrescunt fluctus, et navim
nostram n̄ adeo magnam susq; deniq; jactant miser,
rimē. Nemo unus, si me excipias, fuit, cui non Cir,
Cumactum Caput Stomachum moveret, et ad reddendū
dum Neptuno Census Cogeret. Patrem Hell præ
ceteris atrocius malum isthoc vexavit, in mediam
usq; noctem tempestas duravit: jamque Anchoram
nauta naufragij metu demittere cogitabat, dum
Coelum retegitur, undæque subsidunt, et nos die
altero feliciter in Hassniensem portum invehunt.

11 Junij Hoffm
adven iunt.

Primam Stationem in Diversorio cepimus. Mox a
legationis nostra Secretario D^o Meni ad Palatium
Legati nunc ob ejus absentiam vacuum invitati
illuc transivimus. Die altero ubi Ministris ad
ventus noster innotuit, hinc etiam migrare coacti
sumus in domum pridem paratam nobis Domini
Holebou Astronomi Regij, et Universitatis Recto
ris. Quinq; ille Cubicula nostris usibus aptaverat.
Et vero comodissime isthic degimus, victumq; habemus
præclarum, hospitibus nostris non honorati modo,
sed et Chari. Apud Excell. Com. Molke / ad quem a
Rege scriptas manu propria literas nuper signi
ficari / tantum valuit Comendatio, ut Domum suam
semper nobis patere profiteretur, mandaretq; ut
alternis diebus apud ipsum pranderemus. Secun
dum Certè prandium Regium erat, nempe in Sala
sua primaria superbi instructa, nec alio Gente
quam qui Excellenti essent, puta Ministris prima
riis, atq; Legatis, quos nempe alias Rex dum publi
cè prandet, solet invitare. Alios admixtos in Gra
tiam Hellij eruditos ad mensam habet. Comes quoq;
Thott amplissimos Hellio honores habet. Nuper fami
liari prandio, ut plura loqui posset, nos excepit,

2

3

nemine praeter domesticos, et Astronomum Regium
Dente. Cras Universitatem totam nobiscum tractabit.
Incredibile est, ad quot partes Astrahamur. Eruditorum
quisq; honorem habere vult, ut nos mente sua adhibere
possit. At si domi sumus, visitantium ingens est ac-
cursus. Virum hic ex operibus, famag notum oculis in-
tueri, et alloqui ardent singuli. Monstra nos hic Hafnia
esse, recte dixeris. Gaudent haec inter patres nostros duo
Missionarij cum reliqua Catholicorum turba, et profecti-
onem nostram sibi quoq; aliqua ex parte proficnam fu-
turam non vanè ominantur. Est hic Eruditos inter ami-
cissimus nobis Nyburg nomine, qui septem annos in Asia
peregrinatus, amissis sex suis sociis solus rediit, res suas
nunc pro praelo parat. Est hic et celebris ille Klopsstock,
in vicinia Urbis apud Comitem Bernstorff juniorem Com-
morans, procurrimus et illuc nuper, prandioq; esurialitate
et honorifice excepti, heri rursus invitati sumus, per
temporis angustias vix ire licebit. Incredibile est specta-
re, dum apud Excellentissimos ipsos in gratiam nostri tota
mensa esurialibus Cibis oneratur, illis ipsis vix aliquid
de Carne degustantibus. Dimisso ob circumstantias rer-
um per Sueciam eundi Consilio, hinc sub initium Julij
movebimus in Christianiam, inde Dorntheimium itine-
re terrestri. Inde Conducta nave propria Vardhusium
tendemus sic, ut prope Continentem semper navigantes,
et a sinistris Constantiter habeamus insulas. Unde pro libi-
tu excedere, et noctes, si placet, in terra firma agere
possimus. Hinc usq; Dorntheimium adjunguntur nobis
2. famuli lingua germanica, et Danica gnari, quorum
unus semper nobis ad latus, alter uno, vel dimidio die nos
Dcedet, ut in Stationibus equos Constituat. In Diversorijs
prandia, Cenaeq; ut sic Celerius proficiscamur. Dorntheimij
praeter alios nautas adjungetur Turdosus, qui jam alias
cum Episcopo Diocesim Sam visitante Vardhusij fuit,
et speramus nos ita circa finem Augusti in Statione
futuros. Ex his autem satis apparet sumptuum n̄ haberi
rationem, errare geos, qui putant ideo Hellinum pra Gallo
quopiam, aut Anglo fuisse evocatum, ut sumptibus parce-
retur. Et sane vix est credibile, quanta hic Expense in

12

12

2
Bonum Scientiarum fiant! Unica Evocationis Helli-
na ratio est, ingens ipsius existimatio; multorum enim
in manibus ejus Opera versantur, et in Bibliotheca ho-
norato loco Consistunt &c. Me quod concernit nihil ha-
beo scribere, quam quod Dei Beneficio valeam quam
optime, et quod dem Operam, ut profectio hac mea
aliquam Patria nostra utilitatem, Societati vero
honorem aliquando ferat. Vale Cum omnibus nostris.

Juris
Hafnia die 2^a Junij Joannes Sajnovics
1768.

6. Scripseram Mense Junio Romine Hellianno Pater,
nitati vestra Hafniâ, et rationem profectionis nostrae
Sterita, ac futura enucleatius retuli, ut sic Viennen-
siam Satisfacerem desiderio, qui pro sua in nos bene-
volentia de rebus nostris informari petierunt, scribo nunc
in testimonium sanè luculentum, quod gratissimam
ipsorum memoriam in his quoque Regionibus Circumfere-
mus amplissimis licet terrarum, mariumque Spatiis dis-
juncti.

2^a July 1768.
Hafnia discedens
Die 2^a Julij cum Maria Elisabeth visitante iter
ad montana Suscepimus, exivimus circa 5. vespertinam
Hafniâ Curru pendulo Comodissimo Regis sumptibus in
usibus nostros 170. Comparato, alter oneratus Currus, qui
60. Stetit imperialibus Instrumenta Astronomica deve-
hebat, quorum Clenchum non addo, tertius Currus erat
Dni Horrebou Astronomi Hafniensis, qui nos una cum
Consorte sua usq. in Helsingoer Comitatu signabatur,
singulis Curribus 4. equi postarij praeruncti in ultimam
Zeelandia urbem Helsingoer nos feliciter eo vespere
deportarunt, altera die inspecto munitissimo Fortalitio
Cronebourg Horrebouij agnatus lauto nos prandio exce-
pit, tum inspecto horto Regio nobili Cena Dnius Haften
Justitiae Consiliarius nos tractavit, interim Consul Urbis
Dispositiones fecit, in cras, ut Tractum Sund trajicere
possemus. Die 4^a Julij disoluti Currus, rotasq. ab axibus
separata geminis navibus imposita una nobilium in
adversum littus deportatae sunt. Hic vero utpote in
limitibus Schania ad Sueciam spectantis, omnia

4^a July
Sund traussum.

2

nostra visitari debuissent cum incredibile incomodo nostro, et dispendio totius diei, nisi Consul Helsingoerensis apud Telonij Helsingbougensis Officiales effecisset, ut Currus onerarij non visitatis oneribus Spagetha Circumvolverentur, et sigillo Regio obsignarentur, quo facto exiguam moram trahere opus erat, et junctis octo Equis iter ultra facere licuit. Ceterum peregrinandi ratio hac in Regione sic est, post singula milliaria saepe etiam postea 2. occurrunt, dictae Stationes, in qualibet harum vir est, qui debet itinerantibus providere de Equis. Pigius Pigius vocant. Peregrinantes Equitum unum dimittere solent diei intervallo, qui Equorum Conductorem admoveat, equos ut in diem Crastinum Certo numero et hora paratos habeat, quo facto, Conductor a vicinis Russicis equos colligit, paratosq. tenet, dum peregrini iis utentes adsint, quod ni fiat, multis horis expectare debent peregrini, donec Equi colligantur, Destim si pluribus opus sit, nos pro Curru nostro egebamus 4. pro onerario 6. aut 8. pro famulo uno Sonysede, et uno pro Interprete Danico lingua gnaro, qui nobis Hafnia adjunctus erat. Sed germanica lecti experti sumus, plusquam oportuisset, quod si itinerantes aliquot horis tardius veniant, quacumque de causa, et sic Equi longius expectare cogantur, Regio mandato penam subire debent, singulis pro Equis imperialem, quo nobis quoque experiri licuit difficultate viarum remorante, quominus statuto tempore adesse potuerimus, nec mirum, cum in loco quopiam 12. Equis egeremus ad Currum onerarium promovendum, sed viae difficiles rarius per Schaniam occurrunt, plerumq. sunt insigniter reparatae, et Austriacis pares, satis opinor ad laudem, praeterea itinera hic parvis sumptibus fiunt, pro uno milliari, et Equo solvuntur 8. Liwn, quorum 48. faciunt imperialem Suecicum, et vero imperialis Suecicus aequalis 10. grossis nostris, seu 3. Suecici faciunt nostrum unum. Hac itinerandi methodo per Engelholm, Loholm, Halmstadt, Varberg, Gottenburg, Bahus, Livstrum, et Helle, 7. dierum spatio limites Scaniae emensi in Norvegiam transgredi sumus prope Fridrichhall, feliciter hactenus omnia, ut et illud, quod prope Bahus una cum Equis et Curru submersi in sumis fluminis altus, satisq. latus erat transmittendus rati male materiata, et oneri nostro sustinendo impare, medium tenebamus fluvium, et ecce subingrediens omni ex parte

3

2
aqua ratim mergere cepit, jamq[ue] pedem unum, et ultra infra
aqua[rum] eram[us] demersi, cum fortunatè littus attigimus, in
quod postquam eluctatus est currus, ratis onere levata
emersit sanè, si vel 20. passibus adhuc littus destitisset, pere-
undum erat omnibus, uti ante paucos menses hoc in loco et
rati, ruricola accidit una cum sociis atq[ue] pecoribus, qui
omnes funditus periverunt; quam laudabiles autem sunt
viae in Scania, tam infames sunt in finibus Norvegiae, ac
per totam dein Norvegiam Norvegiam, montes, quos puta-
res inaccessibiles, erant superandi aliquot, lapidibus, saxiq[ue]
ita imperiti, ut vix equi firmum gressum figere possint,
descensus dein profundissimas valles, et quarum aspectus
horrorem movet, erat longe molestior, ac periculosior, geni-
na plerumq[ue] rotae in curribus liganda, et insuper currus ab
7. hominibus retinendi, ne impetu suo una cum equis in pre-
ceps ruant. Talis descensus inter ceteros est ad Christiania-
am, ad quam 13. Julij 12. noctis venimus, horam insumpsi-
mus integram, donec ex vertice altissimi montis ligatos
currus ad Radicem demitteremus, et tamen incolae harum
terrarum subridere solent, dum peregrinum de viarum
asperitate querulantem audiunt; haec viae inquit sunt
bonae, sed ubi ultra venerint, tum primo invenient malas,
Sinsvoren min[us] Sinsvoren Frost fur[us] in[us], experientia inte-
rim docuit eos vera dixisse. Quatriduo Christiania mon-
ti, a primariis urbis hujus viris splendidissimis prandis
in praesentia totius Nobilitatis honorati sumus, interea
dispositiones factae pro nova itinerandi ratione, quae haec
fuit, currum pendulum, et onerarium nostrum isthic con-
servandum mercatori Cuiquam tradidimus, cum omnes
dicerent impossibile esse, ut iis Nidosiam seu Trond-
heimium devehamus, eorum in locum Schese volantes
Cariol dicunt ex uno axe, et duabus rotis constantes,
cum comodo sedili unius Sessoris capaci, et duabus per-
ticis, in quarum medio equus jungitur, qui Cariol simul
portat, trahatq[ue]. P. Hell Cariol rubro colore tinctum, et
auro ornatum 60. Imperialibus, meum coloris viridis
50. Sedit Imperialibus, Bagagia in 5. currus, Arum vocant
distributa fuit, Coniuncti singulis equi duo.

Ita 18. Julij Christiania excessimus, sed eorum min[us] Sinsvoren
Lindgum, speciem triumphantis Astronomi referebat,
tantus equorum, Carrorumq[ue] apparatus; initio statim
itineris terribilis mons superandus, quo superato appa-

2

2

apparcbant alii multo majores imposterum superandi, pleriq
horum montium sunt viva Saxa in formam fornacis a na,
tura Compacta, et subtus Cava, unde rstarum ambulantium
strepitus tonantis Caeli murmur ad vivum representat; maxi,
ma viarum pars infinitis lapidibus temere projectis completa
est, saepe prominentibus Saxis, aut ad latus prostrantibus ita
imperita, ut nisi Auriga intentos semper habeat oculos, omni
ferè momento vectorem evertat; Aurigabamus nos ipsi, et tam
insigniter, ut Stellium nunquam, ego semel duntaxat me ipsum
evertterem; Scriberem de aliis viarum his in terris frequentium
genere, sed supersedeo, cum sciam veram n̄ posse illarum ide,
am eformari, nisi videatur; inter verticem, et Radicem mon,
tis media latus montis quasi cingunt una parte altissimis
Saxis, et rupibus perpendiculariter erectis, et Equam Constantu
minantibus septa, altera subjectis precipitiis rapaci torrente,
aut Sinu maris, aut ingenti lacu terminatis horrida, ubi si
vel passum sinistrorsum deflexeris, inevitabilis Equina, et interi,
tus Consequatur, et tamen prominentia interdum Saxa cogunt de,
flectere, O! si nos in ancipiti pendentes viuentium aliquis vidis,
set, ac ille de Salute nostra penitus desperasset; accedit ex illud,
saepe, ut vastissimi torrentes montem interfluant, et, ut ita dicam,
in duos dividant, hic vero pontibus 2. montis latera connectuntur,
sed qualibus: ligneis scilicet, et nullo subtus fulero, quod perpen,
diculariter erectum esset, munito, unde ad 7^m equi vestigium
totus oscillat pons, metumq peregrino incutit, ne una cum
ponte in subjectos rapacissimos fluctus delabatur; tanta via,
rum cum esset difficultas, quid mirum, quod Carrorum nostror,
um axes, rotæq saepe frangebantur, et in frustra abibant, quarum
dein in Stationibus reparatio, et multum Cuius, et temporis ra,
piebat, unde non ante 30. Julij Nidrosiam seu Trondheimium
tenere poteramus. Toto hoc itinere nullus pagus / quales apud
nos sunt: / visus est, ruricola cum familia sua ad $\frac{1}{4}$ vel $\frac{1}{2}$ mil,
liare sejuncti habitabant, domus omnes è ligno structæ, Corti,
cè Arborum, et Cespite tegebantur, unde verno hoc tempore om,
nia tecta virent, singuli ruricola præter domum suam prima,
riam Compures minores circa se se habent, totidem nempe
rerum suarum Conservatoria, in quibusdam locis ultra 20.
domunculas ad eundem pertinentes numeravi, præter lac,
et Caseum pleriq pisces recentes peregrinis apponunt, Car,
nes frustra expectaveris, panis præterea per hanc Regionem
ex Avena pinsitur in modum placentarum, quo ne vivere
cogeremur, Christiania de pane nostro providimus. Ratio
peregrinandi, quod equos attinet, est Suecica similis, nisi
quod omnia duplicato ære solvantur; Nos passualibus

2

2

Regius instructi a solutione immunes eramus, licet plerumq[ue]
18. equis egeremus, quod Cassa Regia Caro veniet. Sed et illa
referenda sunt, quae nobis grata hoc itinere accidere, quorum
sum est, quod quasi Constanti ver experti simus, referta flo-
ribus prata, virentes Sylva, et lati frugibus agri intuentium
oculos recreabant, quadam desertim valles cultiores amanis-
sima erant, in quibus Triticum, Hordeum, et Avenam tanta
altitudine, et densitate conspeximus, ut Agris Hungariae nil
cederent. Rivi quoque ex altissimis montibus delabentes, et al-
titudinem 60. vel 80. pedum perpendiculariter ruentes in ave-
tis oculis jucundum erant spectaculum. Die 24^a Julij tum
per montes Tosse dictos iremus, nives prope viam conspexi-
mus, eas ingressi tractavimus manibus non sine voluptate hoc
tempore, cum caelum interim nubibus tempestivis obductum
tonaret, fulguraret majorem in modum; Loca, per qua ite-
nerati sumus, non nomino, cum Charta geographica harum
terrarum, quibus Viennenses passim utuntur, omnia haece
representant, unica hic bona extat Authore Vangenstein,
sed haec Vienna ignorabitur, veritas rei vel inde patet,
quod Romaniana Charta Trondheimium sub 65. gradu, et
aliquot minutis exhibeant, cum tamen sub 63. et 26^a minuto
situm sit eadem Charta ponunt Trondheimium multo orienta-
lius, quam Christianiam, cum tamen sit tantumdem occi-
dentalius Christiania, uti ex observationibus quoque P. Hell
hic institutis patet.

Attigimus Urbem hanc Europae ultimam 30^a Julij, et in
Diversorium a gubernatore hujus Regionis jam ante nobis
Constitutum, condescendimus, aderant successive Primarij
hujus Urbis omnes salutandi Stellij causa, inter eos Officialis
quidam militaris, qui nomine generalis Hellium requisivit
ut militibus Catholicis hic praesentibus Sacramentum ritu
Catholico administrare dignaremur, designata ad hanc
functionem ampla et eleganti Sala in veteri aula Regia
Louijs Hof dicta, addixerat Stellius perlibenter, quia ta-
men tam prospere Sala instrui non poterat, die altera, utpote
S. P. N. Ignatio sacra in Domo mercatoris Catholici, qui unus
hic est, Missas celebravimus, exinde vero singulis diebus
in dicta generalis Sala missas dicimus militibus Catho-
licis praesentibus, quorum jam 150. fere praenitentia sacra-
mento expiavimus, postquam autem nos quoque Primori-
bus Urbis Salvationis officium reddidissimus, tum vero
quidquid honoris, et benevolentiae erat, ceperunt effundere,
& abire dies meris tractationibus splendidis, quarum

2

alias in urbe, alias prope Urbem in Tusculanis suis eleganter
plane et sumptuose instructis apparabant, quod si die quapiam
nobis ipsi reddimus, certe noctem audiendis musicis Concerta-
tionibus insumere humanissime cogimur, quas nostri gratia in
domibus aliis, atq; aliis servato ordine produci faciunt, et vers ab
arte et gustu merito plane laudandus Heiden, Vagenseil, Gaf-
mann, et Ceteri, Viennenses hic plane n̄ ignorantur, habenturq;
res horum Authorum, plerag; Incerim D. Gubernator, Emb-
mann vocant. / Dispositiones facit, ut quam fieri potest,
Comodissime Vas dehusium deportemus, hyememq; ibi pari Co-
moditate transigamus, et quia difficultates n̄ leves eam itineran-
di rationem premunt, quam Ministerium Stafnia Descripse-
rat, ille aliam inveniendi Conclussit, nempe Sequentem:

Comparavit nobis navim amplam, qua nos cum tota provisione
Capere possit, et fluctibus quoq; Concitati maris resisteret, Con-
duxit Sterea nautas 5. qui nos illuc devehant, ibi per hye-
mem morentur, et Sequenti anno inde devehant, provisionem
dein rerum omnium fecit ad hyemem Comode transigendam,
quis omnia referret? est inter haec magna lignorum et Carbo-
num Quantitas, Vardehusij enim ligna n̄ habentur, sed Nota
e Moscovia adferri debent, ligna Sterea, et aseres, ut si quid
excusificandum esset, Vardehusij haec ad manum habeamus du-
as fornaces ferreas, non tales, quales apud nos in usu sunt,
sed multo majores, et asabre elaboratae, quibus hic et Christiania
et Stafnia omnes utuntur, Calcem quoq; et tegulas addiderant,
si pro murato opus sit opere Construendo, ad frigus arcendum
data sunt nobis insignes Clamydes e pellibus Rungiferorum,
manica e pellibus piscium, pilei hyemales hujusmodi,
tibialia, Collipendia, Sterea subducta, Stertim vero appa-
ratus lectorum seu Stragula Selectissima. Pari sollicitudine
nobis provident, ne famem aut sitim patiamur, Carnes, et
pisces salsos, lardum, Pisa, Fabas, Rappas, Caules, farinam
dupplicem magna Quantitate vasis inclusa nobiscum mit-
tunt, Thee, Caffee, Schocoladam hollandicam cum omnibus
appertinentiis, C. paria Cultrorum cum Cochlearibus argen-
teis pro nobis noviter factis, mappas mensales, orbis, totam
suppellectilem ad completam instructionem Culinae perti-
nentem cum mille aliis parvitatibus Convasatam; adje-
cerunt et hominem professione sua cum Ge. Sully. Lectione
Cognina peritum, qui nobis loquat, cui singulis mensibus
6/2 Imperialem solvunt, hic et panem pinset, Vinum
Sterea album, rubrum, Crematum, et quidquid requiretur

2
ut ibi facile Cerevisia Coqui possit. Hoc de itinere futuro,
quod ut etiam fortunatum, ac prosperum sit, R. Vra
Cum Ceteris, qui hae lecturi sunt, Deum pro nobis orare
velint, impense rogamus

Trondheimij De Aug.
768. Servus Joann. Sajnovics

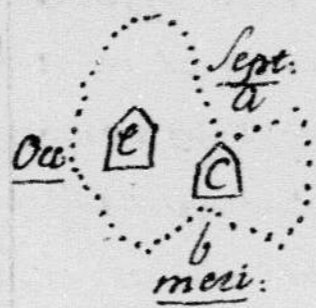
Rinde in Christo Pater!

7. Cum denig Wardhusij: et Dei beneficio incolumes, valentesq;
hoc primum esse arbitror, quod nosse cupiant, qui has literas in-
spicere dignabuntur; Nunc qualis sit haec Insula: quid egerimus!
qua ratione huc directi simus! referam.

Insula Wardoe sub elevatione Poli 70. 20. circiter sita est, et
Urbe Tyrnaviensi orientior 55. minutis in tempore, iidem cir-
citeu; nam observationes subtiliores nondum licuit instituisse,
e quibus quantitates ista accuratè definirentur; ad partem sui
occidentalem continentem habet $\frac{1}{4}$ milliaris parte distantem,
religva latera vastissimus Oceanus glacialis ambit, in ambitu
suo milliare fere complectitur, plana quidem, sed stratis lapi-
deis, quibus tota constat, multum aspera. Prater Museum
et herbam Cochleariam: ^{Engeller} ^{Trinitz} / qua potentissimum
remedium est contra scorbuticum morbum, nihil omnino pro-
fert. Nulla hic arbor, nullus frutex spectatur, et quod praesens,
nec in vicina continente quidem. Ligna ex distantia multorum
multorum milliarum adferri debent, plerumq; e Russia. Cujus
penuria praesens navigium nostrum Trondheimij lignis in-
signiter oneravimus. Frigus nimium haecenus experti non
sumus, quando Thermometrum Reaumurianum mense hoc
octobri nondum minus, quam sex gradus infra congelationis
punctum notavit. Venti e contra regnant hic validissimi,
quig Coelum atris nubibus semper fere involvunt, ita, ut circa
2^{am} pomeridianam candelas accendere debeamus. Barometrum
mutationes enormes hic loci subit, altitudo maxima, quam ob-
servavimus, a minima differt 24. lineis, cum tamen infra Aqua-
torem constet differentiam hanc duarum solum esse linearum.
Gaudet Hellius Theoriam suam Barometricam confirmari, spe-
ratq; se figuram Telluris longe exactius per Barometra de-
terminaturum, quam ii potuerint, qui gradus meridia-
norum ingentibus sumptibus, et fatigis mensuraverunt.
Ast ubi serenitas interdum caelo cedit, jucundum spectaculum

2

faciunt luces Boreales noctem illuminantes. Quantum fulgor
situs Directio alio tempore describetur; Quod si formam, figuram
Insula nosse cupis, ea prope talis est, qualem hic in di-

ita huic Insula mare infunditur per Sinum A et B, ut
Collum quodammodo efficiat Centum passus latum. Hic
domus lignea Stat. C Regis non pridem sumpti-
bus erecta in usum Praefecti Lei Annonaria, Circa
hanc sunt nonnulla domuncula Rusticorum & cetera

Parochi et mercatoris domum, et Templum ipsum;
in C est Fortalitium, vel potius medela parvula fortality, quod
re abse Wardhuus Compellatur. Incolas habet 40. milites, et
Comendantem. Nos Praefecti Annona domum inhabitationi selegimus,
et quia observationibus Astronomicis reipso non erat apta, Observatorium
sibi extrui ad partem domus huius occidentalem Hellius petiit. Illic
quidquid est hominum rerum Wardhuus aderat ad obsequia, Signa
asserens ad reparandum Templum destinata Parochus huic operi ces-
sit, militum alij secabant lapides pro fundamentis, alij arsenam Com-
portarunt, alij colligebant muscum, Supplices aqvandis lignis et dolandis
asseribus desudabant; iucundum erat videre tumultuariè laborantium
agmen. Sed cum ventorum acerbitas et nivium Copia, lucisq; diurnae
Brevitas facit, ut lentius quam cuperemus, labor procederet. Ubi per-
fectum fuerit, habebimus ex parte Septentrionali Observatorium se-
ptentrionale, ex parte meridionali vero Australe, utrumq; muro ex-
citatum, gnomonem habebit seu lineam meridianam, ut utraque
Solis Culminantis altitudo Capi queat, alter in utroq; Observatorio
murus pro figendis Tubis exstructus est. In medio Camera erit
fornace instructa Celebrandis Supplicis Sacris inservitura. Interim
uno in Cubili ego ac P. Hellius moramur. Surgimus sub Auroram
1. 4. Sol oritur circa 9. 1. tum Sacrum Divinus in vicinis Cubiculo,
ubi ara nostra exstructa habetur, et huic Solum Usui servatum
est. Dein Choehalatum Viennensem pentaculum Sumimus & cetera
Victum nobis ea suppeditant, quae Trondheimis in annum inte-
gram Suffectura accepimus, praeter Carnes. Sed et Carnium od,
erat haecenus Copia, nam praeter agnos, Leuceros, et vaccas, quae istis
hic abundè haberi possunt, adferuntur etiam ad nos Rangiferi
plurimi, quorum Caro a Cervina vix distinguitur. Ficcedulas quoque
haecenus, quarum 11. nuper famulus noster uno ictu trajecit in
littore maris, Lepores, Perdices, Urogalli, et alia fera in gravescen-
te hyeme in copia itidem nobis promittuntur adferenda. Neq;
amica Conversatione isthic ut putare possitis, Caremus, loci
Parochus vis amoenus, item Capitaneus militum, qui apud
Borussum in ultimo bello stipendia merebat, tum Comendant
Fortality omni laude dignissimus, optima nobis sunt volunta-
te Conjuncti, isq; mutuis Visitationibus ut tempus nobis, pro quam
vellemus, Breve reddatur. Habes vitam nostram Wardhuus,

2
anam in Compendio; nunc qua ratione huc directi simus,
inde a Trondheimio accipe.

Primos Urbis Trondheimensis Regis mandatis admoni-
ti omnem quam potuere impenderunt operam, ut nos Ward-
hurstium Comode expedirent, atq; de rebus in annum integrum
necessariis prospicerent. Itaq; navim appararunt illorum vo-
cabulo nuncupatam, in Cujus proa exiguum, et humile
Cubile pro nautis, in puppi vero cubiculum altius et ampli-
us, Cajutta dicitur, in quo nos degeremus. Instructa fuit
haec Cajutta fenestris, mensa, sedilibus, tribus lectis, et foio,
qui Cogendis ferculis n̄ minus, quam calefaciendo cubiculo
interviset. Navis ipsa Instrumentis Astronomicis, lignis,
farina, vino, Cerevisia, et omni deniq; necessaria Suppellecti-
ne, seu quo ad Culinam, seu quo ad mensam, seu quo ad
instructionem Comoda habitationis pertineret, replebatur.
Navi, cui nomen Uranie derivimus gubernanda p̄positus
fuit Capitaneus itinesis Conficiens gnarus maxime; utpote
qui septies jam Wardochundium navigaverit; huic 4. alii
nautae. 1. adjecti, promisso omnibus in dies singulos cer-
to et liberali stipendio. Adjunxerunt p̄terea Studiosum quor-
dam, qui apud Gopum Amannensem egerat, ut Curam Rei
domesticae, et Aeconomicae nostrae haberet, Inimicū uen̄ inimicū
p̄cip̄ Patron; sed et novus Praefectus Finmarckiae Amblumen
nuper a Rege hoc officio honoratus se se nobis volentibus adiunxit
ad Residentiam, suam in Limitibus Finmarckiae positam
profecturus. Itaq; die 22^a Augusti Sextam Uranie horā
diei 12^a conscendimus, eramus navigaturi omnino 12. Hellius
nempe et ego ac Praefes Finmarckiae, tum hujus et noster fa-
mulus, Studiosus item, de quo dixi p̄cip̄ Patron, et Cocus
deniq; noster, quem in gratiam Hellij a militia 60. Imperij
alibus persolutis vindicamus, his 7. accesserunt 4. nautae cum
Capitaneo navis. 4. Erant aliquot muliercula, quae Diversas
Causas adducentes rogabant, ut navi nostra in Finmarckia
am proficisci possent, putabantq; Dni Trondheimenses id n̄
ita difficulter ab Hellio impetrandum, sed ille malignantem
famae naturam probe noscens ne ullam sinistrae sermonibus
ansam daret, hanc mulierum Societatem simpliciter respuit.
Horā ut dixi 12^a levata Anchora, vellumq; attractum flante
faventissimo vento portus Urbis secessit. Velum navis nostrae
quod unicum habebamus sed ingens et amplum 8. constabat
partibus, vel ut ita dicam contignationibus, quarum su-
perrema aequabat 4. inferiores simul sumptas, unog continuo
frusto constabat. 4. vero inferiores ita inter se connecteban-
tur, ut infima a Superiori haec a tertia, ista deniq; a quarta
separari potuere nullo fere labore. Est haec manipulatio

2
simus,
admoni,
os Ward,
integrum
orum, v.
humile
ampli,
ta fuit
is, et fois.
bucato
p, lignis.
pellecti,
re ad
batur.
situs
utpote
alii
los Cer;
quam.
Rei
ingam
btimen
adjunct
tam
lorā
hellius
er fa,
otus
aperi,
cum
sas
archi,
d n
tem
mibus
spuit.
ante
ostea
abat
su,
nno
tan,
arta
tio

velorum cum in finem hic usitata, ut si ventus ingravescat, dem-
pta infima Contignatione aut duabus magnitudinem veli minorem
reddant, cum magnum velum in nimio vento *Stens* Exitium
ferat. Tribus horis eramus proVecti cum repente cessavit ventus, mox
in Contraria vessus tanta vi, et tam turbulentus flabat, ut infimam
velo Contignationem proptere demere, et portum, qui pro fortuna
non procul aberat, intrare Cogere magna fluctibus navim, nosq
vel in portu ita miscere exagitaneibus, ut medicatis guttis turbatum
Stomachum Componere necesse haberemus, hoc erat futura peregrin-
nationis omen.

Diebus sequentibus ventus aut nullus, aut ita modicus erat, ut cum
die 26te portum *Walersund* ingrederemur, n̄ nisi 6. milliaria
haberemus Confecta, locus hic a *Wall. Fij* seu *Cetis* nomen
habet propterea, quod vicinum mase ingenti hac piscium Co-
pia natetur. Vidimus nos quoq; permultos medio Corpore et in-
gentes se se super aquas auramq; captantes, quod dum facit
bellua, aquam simul ejaculatur in forma Columnae pedem Cras-
sa, et 3. H.ve orgias alta, cum ingenti strepitu, sed strepitu
isto multum sibi calamitatis adferunt; namq; pisces certi
genesis *Saltatores* seu *Perringon* vocant 4. pedes longi, et 2.
lati auditu strepitu ex omni parte occurrunt, et magnis Sal-
tibus ad Cetum properant; haud aliter, quam si Cervum canes
rapidissimis per Dumeta saltibus insequantur, prosiliunt to-
ti extra aquas ad altitudinem 4. et 6. pedum, et per arenatos
hos atq; lepeticos saltus celerrime Cetum assequuntur, intra
minutum decem et pluribus talibus saltatoribus se se videt
circumdatum miser Cetus. Illi contra totum corpus, *Stertim*
vero circa Caput saltare continuant, et acutissimis dentibus
Cetum impetere; frustra se se liberare conatur invidis Comiti-
bus quando vastissimum, et ponderosissimum corpus agerrime
movet, frustra repetitis vicibus ejaculatur aqueas Columnas,
frustra inverso Dorsō ventrem sumis aquis exeret, tum enim
fortius sentit inimicos dentes, nil restat, quam ut mature
fundum pretat, quodni faciat, saltatores hi ingentia frustra Car-
nis et pinguedinis dentibus suis exsecant, et debilitatum peritus
mactant, qualis dein a piscatoribus deprehenditur. Vidimus
ipssi Spectaculum hoc Regis sane oculis dignum, dum Cetus
vix 12. passibus a navigio nostro distans ita luctaretur; et quod
mirere, saltatores hi vel alio nomine *P. n. d. Ginnon* desecta
illa fenestra n̄ vorant, verum avibus supernatantia relinquunt,
que etiam copiose advolant, quamprimum certamen oriri
sentiant, stridentibus pennis applaudentes saltatoribus, cenbi
licet prominentem Cetum dorso et unguibus impelentes: neq;
tamen hic loci Cetos incola capiunt, cum vivi plus longe

2
simus,
admoni,
os Ward,
integrum
orum, v.
humile
ampli,
ta fuit
is, et foio,
bucato
lignis,
pellecti,
ae ad
batur.
situs
utpote
alii
bos Cer,
quam
Rei
mpam
btimen
adjuncte
tam
lorā
hellius
er fa,
otus
peris,
cum
sas
archis
d n
tem
mibus
puit.
lante
ostese
abat
lu,
nno
tan,
arta
tio

velorum eum in finem hic usitata, ut si ventus ingravescat, dem,
pta infima Contignatione aut duabus magnitudinem veli minorem
reddant, cum magnum velum in nimio vento Ostens Exitium
ferat. Tribus horis eramus proveci cum repente cessavit ventus, mox
in Contraria vessus tanta vi, et tam turbulentus flabat, ut infimam
velo Contignationem propperi demere, et portum, qui pro fortuna
non procul aberat, intrare Cogeserunt magnis fluctibus navim, nosq
vel in portu ita miscere exagitaneibus, ut medicatis guttis turbatum
Stomachum Componere necesse haberemus, hoc erat futura peregrin
nationis omen.

Diebus sequentibus ventus aut nullus, aut ita modicus erat, ut cum
Die 26^a portum Walersund ingrederemur, n nisi 6. milliaria
haberemus Confecta, locus hic a Wall. Fijl seu Cetis nomen
habet propterea, quod vicinum mase ingenti hac piscium Co,
pia natetur. Vidimus nos quoq pro multos in medio Corpore et in,
gentes se se super aquas auramq captantes, quod dum facit
bellua, aquam simul ejaculatur in forma Columnae pedem Cras,
se, et 3. H.ve orgias alta, cum ingenti strepitu, sed strepitu
isto multum sibi calamitatis adferunt; namq pisces certi
generis Saltatores seu Penguinum vocant 4. pedes longi, et 2.
lati auditu strepitu ex omni parte occurrunt, et magnis Sal,
tibus ad Cetum propperant; haud aliter, quam si Cervum canes
rapidissimis per Dumeta saltibus insequantur, prosiliunt to,
ti extra aquas ad altitudinem 4. et 6. pedum, et per arenatos
hos atq repetitos saltus celerrime Cetum assequuntur, intra
minutum decem et pluribus talibus Saltatoribus se se videt
circumdatum miser Cetus. Illi contra totum Corpus, Osertim
vero circa Caput saltare continuant, et acutissimis dentibus
Cetum impetere; frustra se se liberare conatur invidis Comiti,
bus grando vastissimum, et ponderosissimum Corpus agerrime
movet, frustra repetitis vicibus Ejaculatur aqueas Columnas,
frustra inverso Dorsu ventrem sumis aquis exerit, tum enim
fortius sentit inimicos dentes, nil restat, quam ut mature
fundum pretat, quodni faciat, Saltatores hi ingentia frustra Car,
nis et pinguedinis dentibus suis exsecant, et debilitatum peritus
mactant, qualis dein a piscatoribus deprehenditur. Vidimus
ipssi Spectaculum hoc Regis sane oculis dignum, dum Cetus
vix 12. passibus a navigio nostro distans ita luctaretur; et quod
mirere, Saltatores hi vel alio nomine Penguinum desecta
illa fusta n vorant, verum avibus supernatantia relinquunt,
que etiam copiose advolant, quamprimum Cercamen oriri
sentiant, stridentibus pennis applaudentes Saltatoribus, cenbi
licet prominentem Cetum dorso et unguibus impelentes: neq
tamen hic loci Cetos incola capiunt, cum vivi plus longe

2
emolumentum adferant, infinitudinem enim halecum in Letia
piscatoribus pellunt; ubi primum haleces in vasto pelago
Cetum sensere agmine facto multis millibus Constante Sumas
aquis petunt, et ad littora properant, ubi aqua minus pro-
funda Cetos non admittunt; hic vero extensa Letia sunt, et
Scyllam formant Charybdim fugientibus. Vidimus ipsi
turbam innumerabilem in portum venientem, neq. aliter
aquis Sumas motuabant, quam si densa pluvia Bullulas
Cieset, et vero paulo post Cetum aquas suas Ejaculantem
in propinquo Conspeximus.

Scholium Nomina locorum, quae porro occurrent adscripsi
hinc ex Carta geographica Homanni, in qua Scandinaviam
totam Representat, et quae in Atlantibus nostris vulgaris
est, licet admodum imperfecta.

In hoc portu Wallerund triduo morati sumus ob ventum
Contrarium, Diversorium in litore fuit valde bonum, Lascy
avimus nos musica, cum P. Hellius mandoram Teondhemii
acceptam pulsaret; Praeses vero Finmarchie flautum trans,
versam inflaret, aut Cymbalum s. Clavis: pulsaret. Die 30^a
lente processimus, sed 31. longe periculosissimum spatium, et
a multorum naufragiis infame erat Conficiendum procul a
litore, in alto mari spatium 8. miliarium erat navigandum,
ventus validus fluctus feri maris longe maximos fecit, quibus
navis nunc in altum elata, nunc in profundum prolapsa
in omnem deniq. partem agitabatur;angebant periculum
nebulosa pluvia, quae conspectum montium, et Saxorum in mari
latentium eripuerunt identidem. Hic primum acm magnetica
Capitaneus usus, in navigiis etiam, quae littora legunt, acm
plerumq. abest. Feliciter tamen portum supra Thranum tenui-
mus. Die 1^a et 2^a 4^{bris} satis comode navigatum, 3^a et
4^a in portu ad Miolon hasimus. Hic ostrea Lepri, o quan-
tum majora, et meliora his, quae Vienna eduntur, emimus
Sterea 200. medio imperiali. Norvegi Cruda Comedere in
deliciis habent, n. potui induci, ut tentarem et ego. Die 5^a
ventus nos deduxit in Heiligeland. Die 6^a et 7^a ex quo spa-
tio processimus. Die 8^a et 9^a usq. ad meridiem bene, sed
dein prenes montem prope Salten Cessante vento adhaesimus.
Navis sibi relicta in Cuniculum Constante ibat, a fluctibus
Sterea miserabiliter jactabatur, cum hi quieto licet Cetera
maria famoso illo Mallstrom, qui 6. solum miliaribus
distabat occidentem versus, allaberentur, magis nos fa-
tigavit haec malitia, quam nuperini fluctus Concitati
maris. Sub vespere aliquantum progredi licuit in por-
tum, fere eo loco, quo in Carta Homanniana est Salcen.
Die 10^a ventus Contrarius: Die 11^a oblati vento usi ab hom

4ta matutina usq ad 4^{am} pomeridianam 20. milliaria geome-
trica Confecimus in portum Segen inveci. Die 12. 13. 14. 15.
16ta ventus Contrarius, duos dies, unamq noctem in littore exegimus
apud Judicem harum Regionum Laumannum vocant, quia
vero incomodare nolumus, Leverti in navim noctes Ides in
Cajutta exegimus. Die 17ta movimus, sed adverso vento tota
Nox navigantes unicum et parvum milliare Confecimus por-
tum priori vicinum ingressi. Interim adhesimus 4. diebus.
Ego in littore Conchas quospiam Collegi, sed Cancellorum in
limacum testis habitantium / Cromitam Sti Bernardi solent
vocare. / ingentem Copiam. Die 22. 23. 24. 25ta per Hog-
lio, Tromes, Sanien vento Communiter exiguo pervenimus
in Stromse. Hic mare ad spatium 1/4 milliariae experi-
culosum est, ac in famoso Manstro, et nisi tempus, fluxus,
refluxus a nautis observentur, Communiter pererunt. Nos die
26ta mane tempore fluxus vento fortissime spirante feli-
citer transivimus. Plana circularia hic visabantur in Dia-
metro 10. et 12. orgiarum. Plurima in quibus aqua quietem
mentiebatur ac si Stagnaret, sed circum peripheriam flu-
ctus Copiosissimi Concisi et non valde alte, sed celerrime
saltus suos reciprocabant, per quos dum navis pergit, si
aqua sint humiles, illi navim vincentes circa planum ta-
le Circulare, tandem in Circulum agunt, et exagitant do-
nec dissoluta navis intereat; quod piscatores quocunq
suo damno experiantur. Vesperi pervenimus in Manerstad,
quod non procul a Loppen situm est, ubi toto triduo ven-
to adverso detenti, Dies apud mercatorem in littore habitan-
tem, noctes in Cajutta exegimus. Tota hac Ora maritima Con-
stat magnis Saxis, montibus, in quibus nihil Crescit, paucis tracti-
bus exceptis, ubi Sylva e betulis Constantes Conspiciuntur. Si
ad Radices horum montium alicubi spatium aliquod planum
Leperitur, Certissime incolitur a Norvego, ~~et~~ prope, qui nec palmis
terra, qui usui esse potest, negligant, Seminant in agello suo hor-
deum, avenamq, sed haec raro ad maturitatem perveniunt, dum
messis in herba est, falcatur, periculis dein suspenditur, ut in
aura exsiccetur, habent tamen singuli suas vacas, et oves,
unde Lac, et butyrum, et Caseum. Piscatu vivunt omnes, pit-
cant modum hic Lefferne n vacat. Die 30ta post exiguam
navigationem Finimarchiam seu Lapponiam attigimus, ha-
ctenus enim Norvegiam legebamus. Regio haec per Sapa sua
deformia et absurdissimos montes fere perpendiculariter
ex mari ubiq assurgentes se se a Norvegia facile distin-
quit. Per Loppen, Zeiland in Hamersfest pervenimus

1ma 8bris. Hodie mane et velum et funes toti erant congelati;
ti; Die 2^a 8bris vento bono movimus, sed nives copiose cadentes
et omnem prospectum eripientes cogebant nos velum totum
demittere, ne in Saxa impringamur, licet ventus et aqua fuerent
tantam tunc exagitationem passim sumus, ut Capitaneum prope
e Clavo exluteret. Postum pro nocte ingressi majus periculum
incurrimus, nam defluente mari aqua ita decrevit, ut fun-
dus navis nostra fundum maris raderet, jamq; Saxis atteri
incipiebat, Astog funditus interiisset una nobiscum, nisi nau-
ta excitati intempesta nocte, et nivibus ventisq; asperissima
plurimum horarum labore navim in locum alium promo-
vissent. Die 3^a 8^{is} vespere in Kieling fuimus, hic tri-
duo apud Parochum morati ob adversum ventum, vidimus
habitationes Finorum illorum, qui ad maria habitant;
Domus structa lapidibus refert amplam fornacem pasto-
riam, quam quadrupes ingredi coguntur, et tota familia
miseri incolit, certe apud nos pecora melius et comodius
habitant. Die 4^a Insulam Kieling a sinistris relinquen-
do / neq; enim Caput Nord. fixum velle volebamus. / per Sinum mar-
is Forsanger dictum ivimus in Nordlyn prope Ompang
noctem egimus, hic vel maxime phosphorescentiam maris
observari, fluctus de nocte erant toti quanti ignei, in modis
ignibus ire videbamus jucundissimo Spectaculo; Die 5^a
et 6^a ventus contrarius; Die 7^a pervenimus in Hammig-
berg. Hic mali! Penserat omnibus interitus, neq; de
nobis vel tantillum superesset, nisi Deus, qui nos toto itinere
paternè plane protexit, hic fere miraculosè conservasset.
Portus hic erat nullus, modica littoris acclivitas, juxta quam
navim nostram noctu applicuimus, non erat tanta, ut a vento
validissimo, qui spirare ceperat, et navim in altum mare pro-
pellere nitentur, vel tantillum descenderet; fune nullo na-
vis alligari potuit ad littus, ergo tres Anchore jacta, et quid
fata nobis destinarint, anxie expectatum. Qui nescit ora-
re, eat ad mare. Furebat tota nocte ventus enormiter, om-
nis hora expectabamus rumpendos funes, e quibus Anchore
pendebant. Sed ecce mane facto observatum, quod due
precipue Anchore tota nocte nihil tenuerint, cum in Saxo
fundo se firmare nequiverint; unica eaq; parvula prope lie-
tus jacta, totum undarum, et ventorum furorem sustinuit,
Possibilitatem Dei stupentibus omnibus, et providentiam di-
vinam adorantibus. Volebamus quidem expectare donec ven-
tus remitteret, sed metuentes nauta, ne si ventus in contra-
ria mutaretur, navis Saxis allisa, quod evidentissime factum
fuisset, una nobiscum preseat, satius duxerunt levare An-
chorolam, et navim fluentis maris fluctibus, atq; saxi,

Cangelas,
 se Caden,
 lum totum
 e fuerent
 n propi
 periculum
 ut fune
 is atteri
 nisi nau,
 rrima
 promo,
 hic tri,
 vidimus
 bitant;
 y pisco,
 milia
 modis
 linguen,
 inum ma,
 Ampang
 maris
 a mediis
 e ga
 Amiq,
 eg de
 itine,
 asset.
 quam
 vento
 are pro,
 llo na,
 t quid
 it ora,
 , om,
 chora
 dua
 lareo
 se lit,
 it,
 m d,
 ec ven,
 ntra,
 facit
 an,
 appi,

II. 80 708
 adventus in
 Wardhus.

Dissimo vento Comittere. Stag 4. inferiores Contignationes ve,
 lo dempta, Relictum infidum littus. Montes et valles aqua
 qualiter jaetaverint navigium? nemo Credet, qui mare non
 novit, unus Desertim fluctus puppim insequens et toto navigio
 altior Supra Cajuttam prolapsus per fenestras et asserum rimas
 ingredientibus aquis Cubiculum Leplevit. Volabamus interim
 et duarum horarum Spatio ingenti Confecto itinere Wardohusio
 Remittente vento applicuimus, a Comendante alitq cum gau,
 dio et admiratione excepti vix littus tenuimus, cum iterum
 ventus fusere, obduci Coelum, et tetra tempestas toto quadri,
 duo duratura Cepit, in eo Conveniunt omnes, nisi hoc tempore
 adfuissimus, nunquam nos Wardhusium fuisse visuros; ora,
 te pro nobis, ut nos Deus in posterum quog custodiat. valete
 Wardhusij in fine Casopa 1708. Die 17^a Novembris.

Reverende Pater!

Mense Novembri Superioris anni de profectione nostra
 atq adventu in Vardoe litteras ad te dedi. Nunc de Comoratione,
 nostra, de victu, de laboribus, de Coeli tempestate, aliisq debuit te
 pauca edocebo, ut nempe Sponsioni mea, et desiderio vestro
 faciam Satis.

Postquam Die 20. Novembris Solem in meridie Oriri, et paulo
 post in eodem meridie occumbere vidimus, longum a nobis vale
 accepit, lucis loco tenebra inguebant vese Cymeria et Aegyptiacis
 Suppares. Nubes, quae Coelum Constantes involuebant, nigerrima,
 et densissima sunt, et a nostratibus, si dicere licet, specie distincta,
 vix hora una, alterave Candela lumen exstinguere licuit. Sub me,
 dium vero Decembris totis omnino diebus, etiam in meridie sub
 prandio Candelis uti cogebamus. Sed pejus erat: quod eadem
 nubes omnia Sydera conspectui Constantes eriguerunt, nec unum
 quidem Stellam videre licuit. Unde observationes ad Elevatio,
 nem Poli determinandam in melius tempus erant differenda.
 Et insignis Luna Eclipsis Die 23^a 10^{bris} inobservata transit,
 quod nobis hodieum magno dolori est. Haec inter. Venti
 incessanter furebant, Una Curi, Notusq Crebesq procellis Afri,
Cur. Isti quog aliter hic, quam apud nos flare solent, nec ma
 mento enim interquiescunt, sed instar Lapacissimi fluvij inter,

2

rupto murmure horribiliter tumultuantur, et tanta quidem
vehementia, atq; impetu, ut sepe domum nostram ligneam in
vicinum mare prorolvendam merito timeamus. Putabant
enimvero, qui ista legerint, longum nobis dormiendi tempus
hac latrone fuisse concessum, sed O quantum falluntur, nunquam
enim minus, quam in longa hac nocte a me, et R. P. Hellio
dormitum fuit. Cui enim circa 11. horam lectos petesemus
non tamen ante tertiam vel quartam matutinam se morphe,
ut insinuabat ullus, sudor toto Corpore cum Angoribus nescio
quibus prorumpens nullam quietis partem communiter ad,
mittebat. Neg nos tantum grandem hanc incommoditatem
experiri debebamus; Communis est omnibus huius loci incolis
Quasi ipsi noctu Equi ad se invisere, et potu Caffee, ac Thee
se se recreare solent, atq; alias de Die fit. De frigore ta,
men queri non possum, erat id tota hyeme valde moderatum
unica vice in Thermometro Raumuriano Mercurius ad
gradum 15. infra Zerum descendit. Barometrum mutati,
ones, et magnas, et Lependinas Lepenumero fecit. Non tamen
circa Diem 20. Novembris, prout Vienna observatum legi,
mus. Mirum quod mense Decembris eadem omnino mutatio,
nes, et iisdem Diebus observaverimus, quales Viennensia nova
ad mentem Novembrem deferunt. In patientia ergo, et longi
pauimitate tempora postolabamur meliora, et solem Ledu,
cem, qui nos e limbo hoc eliberaret. Tandem sedentibus
in tenebris lux orta est 19. Ianuarij, ubi iterum imaginem
O in meridie Orientem et ibidem Occumbentem raro specta,
culo vidimus, Sicut imaginem Solis, versus enim infra hori,
sontem latebat; iste jam intesdum discutit nubes, et Dies
seniores, noctesq; Leducit. Quing Ceste, aut sex Dies ita pu,
ras et claras sine omni nube habebamus, ut clariore vix viderim,
sed etiam usi sumus ipsi egregie, et elevationem Poli ex obser,
vationibus multis 70. aliquot Fixellarum Stellarum deductam
habemus. Noctibus quoq; his senioribus in acceptis referen,
dum est, quod tandem eruditus Orbis veram et genuinam causam
lucis borealis expectandam habeat. R. enim P. Hell Philo,
sophico et Astronomico oculo lucis has boreales Contemplatus
decepit denig eas nec ab Electricitate, nec a particulis Sul,
phureis et Salinis, nec a glacie, ut quidam putant, nec ab
atmosphera Solis esse repetendas. Interrogabit fors quispian,
unde ergo? Responsum feret, ubi R. P. Hell Deo iuvante
in Austriam verum observationes suas pulcherimas, et animad,
versiones subtiles, atq; demonstrationes firmissimas typis exscrip,
tas orbi proposuerit, qui sane mirabitur genuinam lucis Bo,
realis causam tandem latuisse. Unicum addo. Visisse nos sa,
pidissimè, dum in novellis Viennensibus observatam auroram

Borealem legeremus, et ubi additum fuit. auroram Borealem
 ad orientem luna fuisse extinctam. In ju. Sereni hi dies,
 quos supra dixi, pauci omnino sunt et rari, plerumque nubilum
 Caelum ventosum et nivale. Nunc etiam, dum haec scribo, nix,
 neq. ante Julium mensem nives dissolvenda dicuntur. Haec sunt
 fere, quae de temperie hujus aëris scribenda occurrerant.
 Nunc de victu nostro aliqua accipe. Nosti quod ad Regiam
 data Dronthaimienses Proceres omni suppellectile dome-
 stica, et annona in annum integrum suffectura nos large
 instruxerint, Cocumq. addiderint professione quidem pisto-
 rem Pastetorum nimum Fructum Græci sed et Coctionis
 gnarum. Iste ergo nobis prandia et Cenas in domo nostra
 parat, pro more suo omnia abundanter: Sumus quidem
 tantum 7. de eadem panu victuri. Nempe R. P. Hell, Ego,
 Studiosus Drontheimij nobis adjunctus, ut economica curam habe-
 ret, Famulus noster, Cocus, item unus Græcus Annulus, et una vetula
 Culina curam habens, interea Dimidium Uardoe de Culina nostra
 saturatur, quando farina, pista, panis, Crematum &c. in omnes
 partes distribuuntur. Sed ab aliis quoq. dona non raro accipi-
 mus, puta lac, ova, pisces, agninas Carnes, bubulam &c. Men-
 se Octobri, Novembri, Decembri Carne agnina et vaccina vivimus
 et aliquando etiam Rangiferina. Scriptum quidem erat ad vi-
 cinum locum Væthøe, ut nobis per dies, lepores, Rangiferos
 mitterent, sed frustra expectavimus haec usq. ad Januariam.
 Cum tandem ex Væthøe aderant Lappones Pulyl seu trahulis
Renonibus vecti; qui praeter lepores etiam 200. perdies at-
 tulerunt, genus avium in hyeme candidissimum proprio nomine
Axyottos appellatum, lepores quoq. erant pulcherrimi, albissimi.
 Et quia prandium nostrum, uti et Cena de Ordinario quatuor
 ferculis Constant, accidit interdum, ut secundum ferculum
 esset perdigium Aligum, tertium nimum Aligum, quartum
 nimum unus Aligum. Quando interdum hospites habemus,
 tunc non sic, sed omnia pro hoc quidem loco / magnifice. Se-
 ptem nempe apponuntur edulia cum variis appemtabus et
 post pasto multiplici, ut plerimum ab arte pistoria male
 parato; pro hantia adest aqua, vinum album, et rubrum,
Francicum, Cerevisia duplex fortior et debilior, quarum utraq.
 in domo nostra cogitur ex Legisitis Dronthaimis allatis.
Cassia, herba Thee, Sacharo pro more hujus gentis, quae hinc
 potibus fere abutitur, abunde provisum sumus. Chochollata
 tamen vehementer deficit. Dies esuriales et quadragesima
 his in locis erat valde difficilis, neq. enim piscis decens ha-
 beri poterat, licet in mari habitarem, tempestatis nempe
 Savitia, et Constantissimi venti impediunt nautas, ne aliud

videm
 cam in
 ut abant
 tempus
 nunquam
 Hellio
 ezemus
 e morphe,
 hnt nectio
 tes ad,
 statem
 i incolis
 ac Thee
 ore ta,
 moderat
 ad
 mutati,
 tamen
 legi,
 mutatio,
 a nova
 e long,
 Dedu,
 tibus
 agind
 spectas
 hori,
 dies
 ea pui,
 derim,
 obser,
 nctam
 ren,
 antiam
 Philo,
 alatus
 sul,
 ab
 spiam.
 te
 imad.
 scrip.
 Do,
 la,
 am

2

Aggredi et piscari possint. Ego Celebratissimus Salpa hic quoque
famem sedare conseruit, et quoniam supra mentionem de ea,
ponibus feci, pauca haec de iisdem adijciam. Lappones sunt
Collectio hominum in montibus habitantium et Sylvis, neque
ad mare, nisi infortunio acti, descendunt. Aestate habitant
sub tentoriis, hyeme ad Gasas se recipiunt fere subterraneas,
aeronomia in Rangiferis consistit, quo plures quis Rangiferos
numerat, eo habetur ditior; ubi muscum in montibus tres,
centem pecora depasta sunt, collectis vasis cum tota familia
ad alios montes migrat hospes, ubi tandem moratur, donec
Rangiferi pabulum habent; adeo gens haec est vaga. Ex
Rangiferis suis habent lac, butyrum, Caseum, Carnes, istis
victitant, e pellibus eorum vestes sibi parant. Pars portant
perones, dices quod sit boeckoe, pars Coturnos, dices quod
ma sint, persiomata seu Gattias habent singuli, et supra has
Caligas a talis ad lumbos usque pertinentes, easque pedibus adseri-
ctas, uti Caliga hungarica sunt. Praeter indusium breve et subu-
culam tunica vestiuntur, quae Brachius arcti adhaeret, et ad
genua fere protenditur, nulli hic Saccus, funiculo aut Culiciori
Zona vel Cingulo supra tunicam continguntur, Collipendij fines,
qui ad pectus prospendent, sunt instar Sacculi, in quorum
uno Silicem cum Chalibe ad excutiendum ignem reponunt,
in altero pecuniam, et si quid pretiosi habent, recondunt. Ca-
pilli intonsi, pileus Capiti imminens inde Kalpag refert.
Totus vestitus e pellibus hirsutis hyeme constat, non item
aestate. Femina eodem vestitus genere utuntur, quo viri.
Statura sunt non magni, aperta frontis, hilares, nihil inso-
liti apud ipsos, ut dum quis e Consortio Norvegorum ad suos
revertitur, integram producat Bursam, et actiones, Sermonesque
Norvegorum in unum Collectorum solus et unus representet,
jam huius, jam illius personam assumens, Renones suos seu
Rangiferos, dum adhuc juvenes sunt, nolunt vendere, sed
solum adultos, unde pelles Rangiferorum pulchrae, et deli-
cata rarissime videntur in Clamibus Norvegorum, pelles
vero adultorum non sunt speciales. Si infortunio aliquo
Rangiferi hospitis cuiuspiam pereant, hospes ad extremam
paupertatem dedigitur, et ad maris littora habitationem
suam constituere cogitur, ibique piscatu vivere, quod saepe mul-
tis evenit, grassante praestim quibusdam annis inter Ran-
giferos lues, sed vectura genus est lepidissimum. Navicula
sine enim ipsorum Politice aliter vocare possumus. Rangiferum
praerungunt, ipsi sedent in naviculam, et funem Corribus
Cervi alligatum manu tenent, impulsum praecursu currere

2

3

incipit, et per saxa, montes, valles eodem impetu fertur; navicula pro ratione via jam in hanc, jam in illam partem inclinante. Si nives recentes, et altae sint, res pergit comodissime, et ubi lapides prominentes, aut trunci arborum obstant, Cantela magna opus est, ut Equilibrium servetur, hoc semel amisso in lateri navicula evertitur, et male in nivibus volutatur peregrinus, qui communiter funiculis ita navicula alligatus, ut se in Lunis jacere credit. Ego et R. P. Hell nuper via in qua usi gratiosissime everti sumus. Itamvis nempe per Semitam, ubi nives jam compressae et dura atq; lubrica naviculam non deceperunt; itaq; navicula jam deorsum, jam sinistrorsum necessario lubricabat, amisso repente Equilibrio me in nivibus deprehendi. Cervo cum navicula angustiente post Ducem itineris lapponem, qui eodem modo veheretur, bene quod naviculae non fuissim alligatus. Pauli post R. P. Hell idem evenit. Ceterum ut dixi, via apta, et aptis nivibus comodissima est peregrinatio. Praeter hanc recreationem nullam aliam habere licuit, vento et nivibus omnem exitum et deambulationem imperiente. Sedemus itaq; domi, et lectione librorum, indagatione algarum marinarum, Concharum tempus ita impendimus, ut insignem ex Solitudine nostra fructum, et eum quidem multiplicem publicum sperare possit. Hos inter erit determinata quantitas decrescientiae maris, quando oculis cernimus annis singulis terrarum orbem accrescere, item lumen marinum, quo totum pelagus ignis instar corruscant noctu, qua de causa proveniat? evidentissime demonstratum habemus. Quod si Deus tertiam Junij Sem faventem nobis ostiterit, pleni gaudio, miseriarum omnium obliti in patriam revertemur letantes et Dei magnalia praedicantes, qui plurimis suis, quas nobis confert, gratis, pretiosum quoque valetudinis constantis donum adiungit. Sub misero hoc Climate et tempestate verè pessima valentes adhuc sumus; mirantur hoc ipsi incolae, qui licet Aura asveti, aegri tamen hyemem senserunt, et morbo Scorbuto copiose implicabantur, quatuor eorum fati functi sunt, plerisque alios R. P. Hell porrectis ex apotheca sua medicinis restituit; quando Chyrurgus hujus vir quidem peritus, sed medicamentis omnibus destitutus infirmos juvare non potest. Nasturtium, et herba Cochlearia unicum sunt infirmorum horum remedium, sed nasturtium non habent, et Cochleariam in hac tempestate sub nivibus inquirere nequeunt. Sed et animabus qua licet mederi, satagit idem R. P. Hell, acerbis enim ante, hac odii primores loci hujus inter se scindebantur, a murmuribus et increpationibus interdum etiam ad verbera

2

deventum, sed ita mutati, ut qui se ante intueri recusabant, jam se invisant mutuo, eidemq; mente accumbant, et se se perhumaniter habeant, quod omnes incolae nobis referunt in acceptis. Boni hi viri ante adventum nostrum nos sui similes putabant, lusu foliorum, et saltationibus noctes exacturos, itaq; initio statim dies in singulas hebdomadas edictus, quae apud Comendantem Baal Celebraretur, piaculum erat alicui e nobilibus viris, feminisq; hujatibus emanere, nihil dubitantes nos quoq; eorum vitam victuros, ubi primis diebus res necessarias composuerimus. Sed enim e sermonibus nostris, et conversatione, atq; moribus brevi adverterunt, quae sit Romani Sacerdotij dignitas. Solitudinem nostram, moderationem, sobrietatem, et praesertim ipsorum etiam oculorum a sequiori Sepu abstinenciam magnopere, et nunquam satis mirabantur. Erubescere sua Baal, quae nos absentia nostra damnabamus, eaq; missa fecerunt. Magna observantia, et honoris significatione nobiscum versantur, dum apud ipsos prandemus aut officij causa eos invisimus, uxores, filiasq; suas ne in conspectum quidem admittunt ea potissimum credo ex ratione, quod nos dum ipsos aliquoties jam prandio lautiori exciperemus, Sepura sequiorem penitus excluderimus. Filiae nobiliorum sine ulla mariti aquirendi spe hic misere vivunt, dum uti in plerisque Norvegiae locis; nempe boni viri, dum contra nostra monialium monasteria debachantur, ipsi in domibus suis moniales enutrire coguntur. Quaequam et ista studia et labores nostri potissimum ad naturalem rerum historiam pertinent, quando Coelum Constantes nubilum, ventosum, nivolum, sive Astronomiam nos exercere patitur. In algis marinis, et herbis ad littus maris ejectis, aut crescentibus pulcherrimas jam res deteximus, putansve corallia, aliasq; herbas nihil esse, nisi mera animalia; qui ea videt, quae nos, dubitare non potest. De stellis marinis, de conchis, caneris &c. multa essent referenda, quae seipsum etiam incolae terrarum harum haecenus ignoraverunt; praeterea talia, duas alias summi momenti res deprehendimus, quarum utilitate, et consequentiis deducendis Considerata R. P. Hell existimat jam nunc omnes itineris expensas a Rege factas abunde esse compensatas, neq; ab expeditione nostra majorem fructum sperari potuisse, atq; isti insperati sunt, eorum unum est, quod Decrescentiam maris observatam calculatamq; habeamus. Argentum nempe et magnis incrementis Terra in globo nostro terraeque deficientibus agris, hinc quaestiones enasuntur pulcherrime per se se, et utiles non minus, quo haec tanta aqua deveniat, an viscera

2

terra petat? et quas ibidem mutationes in Cavernis, terra-
motibus, ignibus subterraneis faciat? an in atmosphaera pen-
deat aeris, eamq' quotidie augeat? quid gravitate sua in tem-
pestates, morbos humana corpora possit? an dum Regnorum
maritimorum terra crescant, Crescat quoq' aconomia? et
quia evidentes demonstratur aconomiam decrescere, Regnisq'
integris interitum imminere, habent politici quod Consulant,
quibus mediis interitum avertere possint. Plura similia
Regum quoq' mentes advertent. Alterum nostrum inventum
longe est isto pulchrius, et quod ad maximam Europa par-
tem spectat, Patriamq' nostram Hungariam mire attinet,
tanta magnitudinis existimamus, ut inventionem adhuc ve-
limus celatam, et nemini ante, quam ipsi potentissimo Dani-
azum Regi Creterus velimus communicatam, de qua quidem
de quocies nobis est sermo: est autem frequentissimus: / liquido
semper gaudio exultamus benedicentes Deum, qui expedi-
tioni sui causa suscepta tam prosperos successus largitus, et
nos in vastissimi sui aedificij, quod moliri videtur, fundamen-
ta primos injecit. Ceteris Deum, ut omnia proo fiant
ad laudem, et gloriam nominis illius, et exaltationem
Sanctae Matris Ecclesiae. Si Tysnavia admodum ver-
saris, R. P. Rectorem meo nomine Deverearis, oro item R. P.
P. P. Muska, Csapody, Kenyeres, Veis, Ferez, Bentivanyi,
Hersing, Gulik, Caeterosq' omnes. P. Karsiani spero me
facturum solatium, sed P. Faludy longe amplissimum, si
felicitate Deverfus fuero. Rogo Praeterea, ut has litteras meas
ubi lienerit, cum meo Dno fratre comunicatas velis. Tuas
litteras diebus Augusti mensis scriptas in Martio nobis
posta attulit cum plurimis aliis Viennensibus, Parisinis, Haf-
niensibus. Magno nobis solatio fuit, quod in Patris Hellen
Confessarij Caesarici litteris legerimus magnam Caesaris eccltu-
gustissima Theresiae sollicitudinem de prosperitate R. P.
Helli, et speciale Augustorum desiderium frequentissimas
de Helli suo Relationes audiendi. Eadem posta Romanas
reddidit a generale nostro litteras, tam pulchre, tam pater-
ne, tam solatiose scriptas, ut nihil supra. Ego in iisdem di-
spositionem meam et officium his conceptum verbis legi. Spero
P. socium vestra Reverentia solatio, et ubi Operam ab eo
aliquam requisiverit adjumento quoq' futurum, quod suo tem-
pori, quando plus Otij naeta ad me prescripserit, magno
cum gaudio inter alia intelligam: erit sane gravis ipsius
epistola mihi multo acceptissima. Superest, ut gratis pro

3

2

2
notitia ad me data actis R^{ua} V^{ra} ac P. Socio favores Coleg^{es},
stes, et faustissima quae appeter.

Cooperatum sic fuit inscriptum: Monsieur, Monsieur
Maximilien Hell, Petre Catholig, et Astronome Impériale
Royale.

a
Varthouse
en Norvege.

Atque haec sunt, quae scribenda occurrerant. Dabit Deus
ut plura olim essens enarrare possim. Vale cum omnibus
tuis, et nostri Constantes ad aras memento, quod ipsum om-
nes eos rogatos volo, qui has litteras legere dignabuntur.
Scriptas in Vardöe ultimo Europa fine die 5^a Aprilis
seu festo S^{ti} Vincentij A^o 1769. Vivant qui hodie ont,
masticum agunt.

Tuus in Christo
Joannes Sajnovius.

R. P. Hell te valde orat, ut sibi 4. vel 6. libras bonae
flavae Tabacae prouinc, easq. Posonij asseruari facias, ut
reduci eam habere possit; Referet tibi qualemcumq. votum
gratiam.

Rnde in Christo Pater!

9. Te Deum Laudamus! sincerissimo affectu una no-
biscum ut deprecemur, te ceterosq. R. Patres perhumani-
ter invito. Blacuit enim Clementissimo numini expeditione
nostram benedicere, et observationem per Solem transeun-
tis Veneris plenam, atq. omni ex parte perfectam in-
dulgere. Impleta sunt jam potentissimi Danie Regis
vota, impleta totius Regni desideria, satisfactum exspecta-
tioni eruditi Orbis! quis dilectae Matri nostrae Societati
honor inde accedat hoc praesertim calamitoso tempore vos ipsi
videtis. Proh! quam amaris insultationibus vexata et pro-
scissa fuisse iterum a malevolis, si tanta Expediō a tali Rege
viro de Societate nostra oblato tam invidiosē, non fuisse asse-
cuta primarium finem! haec dum animo depeto praegau-
dio mihi lacrimae fluunt, facile intelligo hanc singularem
Numinis benevolentiam vestris precibus, et sacrificiis, quae
illi hunc in finem obtulidit, deberi. Ergite ergo amplissimas
Deo ter optimo gratias, quod supplicantium vota benigne
exaudire dignatus sit, eoque ampliores, quo certius est be-

beneficium istud non Ordinarium, et vulgare, sed Singulare
prorsus et cum manifesto miraculo fuisse Coniunctum. Et
Die 2^a Maji usq ad 5. Junij solem non vidimus ob per-
petuas nubes, hac die postquam Correspondentes ejusdem
altitudines accepimus, iterum nubes ingressus disparuit.
Circa 9^a vespertinam stabamus ad Cubos Ego, R. P. Hell
et studiosus Nidosiensis spem inter et metum Ostolantes,
si forte paululum emergente sole ingredientem venerem
observare liceret. Paulo post apertura in nubibus facta,
et solem quasi per fenestram Conspeximus, et utrumq con-
tactum ingredientis veneris eleganter vidimus. Nondum
5. minuta effluerant, cum iterum densis nubibus involutus
sol non amplius integer prodit, euntem comitabantur
atra nubes per horas omnino 5. pertinaciter; de egressu vi-
dendo plane fuit Conclamatum. Stabant hospites nostri
juxta nobiscum tristes, et mesto obtutu, atq silentio
dolorem et Comiserationem loquebantur. Nobis quid animi
fuerit? facilius est Conjectare, quam Scribere. Spes unica
in Deo, et quidem si voluerit, miraculose Succursuro. Interim
tempus iminebat, quo venerem egredi oporteret, cum Radie
Solis oppositam sibi densissimam nubem Dissolvere sensim
et tandem plene dissipare Ceperunt. Apparuit luce plena
sol, et utiq veneris exeuntis Contactus ad amissim Obser-
vatus est, quanto cum gaudio? quanto Divina Clementia
laudibus, non possum dicere. Hospites nostri, quibus mira-
culi nomen inusitatum, et fortasse ridiculum est, uno tamen
ose fatebantur non humanis aut naturalibus Causis, sed sin-
gulari prorsus, et incredibili Numinis favori esse referen-
dum, quod hae Coeli facies ita apte, atq Congruae mutabatur.
Ego miraculi magnitudinem, dum vivo, gratulor venerabor.
Hae dein per sudissimam Coeli Regionem sol; accuratissime
Eclipsis ejus observata est idem in linea meridiana acce-
ptus. Post prandium mundissimo Coelo Correspondentes
altitudines iterum accepta, quarum ultimam dum adseri-
bo, eodem momento turbo e Septentrione oritur, terri-
mis nubibus Caelum, terras, et maria involvens, nec solem
ab illo tempore videre licuit, licet jam Dies 6^a Junij agatur
quam sortem Astronomi nobis vicini habuerint, ignoramus.
Duo mense Aprili ex Anglia advenerunt ad Cap. Nord
observatoria sua figentes, alia navis Anglica alterum
Astronomum Spiczbergam devexit. De illis sit pro-
pitius in furioso hoc pelago, et iniquissima tempestate hujus
Climatis! Plura scribere non possum prope ante bajulo,
quem R. P. Hell Hafniam experdit, ut sua Matti Regia
de felici observationis termino nuntium laetissimam ferat.
Nos Deo dante Circa 22. hujus hinc movere Cogitamus.

2

Dabit idem, ut vobis Dronchaimio scribere brevi possim. Va-
lete interim omnes et singuli, et nostri in vestris sacrificiis
porro memento

Wardoe in fine Europa die
6to Junij 1469.

Tuus in Christo
Joannes Sajnovius

Meos ut de Cato hoc nuncio certiores reddas, oro.

Ande in Christo P. Regens!

10. Benedictus Deus! qui nos in portum Nidrosiensem
seu Trondheimiensem die 30. Aug. feliciter deduxit!
quantis periculis expositi fuerimus in maritimo 220. mil-
liarium itinere, illi solum perspicunt, qui inexplicabilem
oceanum glacialis Labiem, et multorum naufragis infamia
Saxa, Sytes, Scopulorum propria noverunt experientia.
Istis itaq. referendis supersedeo, qua licet: vereor enim ut
fidem verissima scribenti habeatis, qui procul a pelago
in Continenti firmissima degentes, irati magis fluctus, et fu-
rentium ventorum impetus serena fronte securi despiciunt.
Brevis duntaxat itineris nostri rationem tibi perscribo,
ut iis, qui de rebus nostris scire aliquid cupiunt, satisfacere
possis.

Navigium nostrum majus, quod praeterlapso Octobri men-
se a tempestate pessima gravissime minatum fuit, n. ante
22. Junij erat reparatum. Minus autem navigium, nempe
Nidrosiensis Episcopi: quod jussu Aulae Danicae pro nobis re-
hendis Wardoehusium expeditum fuisse novimus, nondum adve-
nerat, et fenestra ad 27. Junij ostolabamur. Ergo favente hac
die vento convasatis rebus omnibus majus illud navigium re-
paratum conscendimus, insula Wardoe ejusq. incolis Supre-
mum valere jussis, qui licet gratulentur redemptioni nostrae
sua tamen causa non mediocriter dolebant abitum nostrum
maxime, quod ipsis non liceret locum omnium locorum
pessimum una nobiscum deserere, quando nemo unus ibi
existit, qui non sexcenties in dies singulos inspiraret: Gott
In 17ten mir hron Rynow Valln. Affnos Confecis 4. millias
ribus ventus deseruit adeo, ut noctu, et die insequente, ac
altera nocte non solum nihil progredieremur, sed insuper
a vi afflictivis marini aestus ad duorum milliarium
distantiam retro ageremur. Ergo ne usq. Wardoehusium
rediremus die 29. Junij matutinis horis Staffnsbergensem

portum intrare coacti fuimus infidum plane, nobisq̄ detes-
tandum, utpote qui nobis superiore anno die 11^a Octobris
pene exitio fuit. Paulo post ventus potens, sed nobis con-
trarius exortus toto triduo nos morabatur. Eodem vento
navis Episcopalis recte usa Kellvig, quod infra Cap. Nord-
situm habetur, advenerat, navigium nostrum in portu
observans ad nos appulit. Erat hæc instructa 4. velis, item
demis octodecim, ut nempe cessante vento a demigibus pro-
pelli possit. Cubiculo quoq̄ perelegante sed angusto, et du-
orum lecticorum vix Capax, cum aliis unius Episcopi
usibus, dum Dicecesim visitat, deservire soleat. Aderat
quoq̄ fornax, quam Dñs Horrebou germanus Astrom-
mi Hassniensis e cubili eiecerat, spatij lavandi cantã.
Sciendum enim, quod Ricus Horrebou ab Aula Hassni-
si in Insulam Norvegia Tromsøe Compellatum, sit
missus cum duobus aliis ad observandam venem, et
hac eadem Episcopali navi sit usus Trondheimiõ usque
in Dünöen; neq̄ enim Tromsøe attingere poterat. Inde
statim nauta, prout mandatum habebant, Wardöeam
pro nobis contenderunt. Neq̄ tamen hanc navim con-
scendimus in Havninsberg, sed majori navigio utentes
sub meridiem diei 3^a Julij ultra progredi vento favente
cepimus, insequente nos ubiq̄ Episcopali Scapha. Tota
nocte vela facientes non ante meridiem insequentiis Sic
Nordkin seu Hinroth attigimus, hic nos iterum ventus
in alto mari fluctuantes deseruit. Paulo post exorte ne-
bula cum pluvia omnem telluris conspectum eripuerit,
et licet post horas aliquot serenitas redierit, tamen pro-
gredi non poteramus, nullo scilicet vento aspirante; ergo
tota nocte, et insequente die 5^a Julij aestui, maris Indibrio
fuimus; quantum enim nos affluxus promovet, tantum
dein iterum defluxus detulit. Molestissimum erat, quod
nebula impedirent, ne nauta littora distinguerent; unde fa-
ctum, ut dum sub vesperum ventulus aspiraret, Navarchus
existimans se infra locum Kellvig jam existere, sursum
Doream versus direxit navim, sed vento iterum cessante,
et aestu maris nos a litore demovente, sumis viribus re-
migandum, ut Saxa attingere liceret. Ast ubi propius
ventum, agnovit Navarchus locum non esse, quem putab-
bat, totusq̄ consternatus fatebatur ignorare se ubinam
esset: hærebamus omnes attoniti, et quid nocte concubia,
Cælo nebulis involuto agendum sit, Consultabatur. Cum ecce
Deus nostri miseratus naviculam in conspectum dedit, quam

2
Pescatores Russi insederant: hi interrogati edocuerunt nos
longè supra Hellvig, paulo infra Nord Cap nos existere;
Cognito errore vertimus navim in contraria, sed vento nullo
existente mutatus refluxus maris in affluxum, ingenti im-
petu nos in Saxa illa deportabat, a quibus antea periculi-
ter removebat: manifestum, si unquam alias, discrimen
stabat ob oculos, ne navis Saxis istis alisa in frustra abeat,
pereamusq; omnes. Periculum hoc nautas omnes ad Remos
compulit, Ceterosq; qui in navi extiterant, R. P. Hellipse
remum ad clavum corripuit, ut vel sic fluxui, quem dixi,
et qui nos ad Saxa deportabat, resistendo essemus. Ah! quan-
ta miseria est in mari sine vento existere. Dum ita an-
gimur, ecce tibi ad partem Orientalem ad $\frac{1}{4}$ fere millia-
ris distantiam navim amygdissimam: Fregat vocant: Con-
spicimus; agnovimus illico Anglicam esse, ex qua observatores
Anglos in patriam revereret. Veniente dein Orientali vento,
velis jam usi eandem Fregatam propius accessimus sumus opor-
tantes, ut cum Anglis observatoribus colloqui liceret. Sed iterum
ingentes nebulae et tam densa exorta, ut mutuum conspectum
nobis et illis penitus eriperent, intra quas nebulas Angli
ad Cap Nord avolarunt, nos autem versus Hellvig; unde Eng-
li venerant; descendimus, idq; hora 11^a die 6to Julij attigi-
mus. Erat Fregata haec ampla et elegans, Malos deculit
tres, tormenta vero 36., nautas 180. praeter 24. officiales Eng-
glos, Cadet compellant, et duos observatores eisdem Anglos
Duum nempe Dixon, et D. Bella. Moverant hi ex Anglia
mense Aprili, et 11. diebus spatio Cap Nord tenuerunt.
Unus eorum in Hellvig duobus miliaribus infra Cap Nord
situm in altissimis rupibus domum sibi, et observatorium
ex Anglia allatum erexit, alter cum navi magis versus
Austrium descendit, et in loco Hammerfest nominato eisdem
observatorium suum constituit: Sed ut dein intelleximas,
neuter venerem vidit ob imanes nebulas, quae die 3. et 4.
Junij Coelum his in partibus involverant. Compassione cer-
te digni, quod pro se exantlatas tam molesta peregrinati-
onis, et habitationis miseras votis suis fraudati sint, ut
taeant imanes sumptus, qui ad expediendam cum tantis
hominibus navim necessariam fieri debuerunt. Rudo Patri
Hell amygdin doliisset, quod ipsis colloqui non potuerit, nisi
Dispositionem divinam omnia recte ordinantem fuisset
reveritus: unde etiam errorem Navarchi nostri divinae
voluntati adscribit colloquium hoc impedire volen-
tis. Si enim vel 12. horis prius Hellvigium attigissemus.

Anglos adhuc ibi deprehendissemus - - - hac de Anglis - -
Ingressionis instar, nunc ad nostra.

Helwigij existentibus nobis, turbo ingens, et vehementissimus cepit,
qui ex Sud West totos 17. dies sine intermissione noctu diu fur-
bat. Nos ut ut alias in portu essemus, in navi nostra remanere,
et nocces agere soliti sumus, nunc tamen littus petere, ibidemque
dormire oportuit, adeo male exagitabatur navigium nostrum
etiam in portu. Hos intra dies cum Nautis nostris historia
grapiam intercessit, quam non libenter litteris committo. Exitus
iste: R. B. Hell omnia sua impedimenta ad navim Episcopalem
transferri fecit ipse in posterum una mecum in hac ve-
hendus. Inexpectata omnibus, et reipso grandis desolutio, si
desertim circumstantia viarum deinceps faciendarum conside-
rentur. Sed Deus huic etiam resolutioni clementer benedixit,
statim enim altero die nempe die 18. Julij serenissimum Coe-
lum cum favorabili vento nos ex hoc 17. dierum carcere libe-
ravit. Hora enim 5. matutina consensu Episcopali navi
vela fecimus; alterum vero navigium utpote abandonatum jam
hora 3. discesserat. Sub meridem ventus in contraria versus
nos coegit anchoram jacere in vicinum littus, nec adeo despu-
gnantes, cum aliquo in prandii cogendi causa littus esse petendum.
Hic enim vero Coeus noster Caput fricare cepit, namque provi-
sionem nostram cibariam cum omnibus instrumentis Culina-
riis in majori illo navigio, quod duabus horis nos praecesserat,
ex oblivione plusquam culpabili reliquit. Carnes, fasinam,
butyrum, panem &c. Cacabos, patinas, orbis et totum hoc
majus navigium secum abstulit. Itaque insculum et chocholada
paratum ex cacabo sine orbibus &c. sumpsimus panem a nau-
tis nostris mutuantes. Interea idem ventus, qui nos remane-
re, navigium ~~de~~ quod illud majus viam jam confectam relegere,
et ad nos tandem accedere coegit. Coeus res suas illico omnes
inde asportavit, et tandem Canam paravit, quam inter Saxa
sub dio ventis et Culicibus expositi lati tamen absumpsimus.
Dies 19. et 20. sat boni fuissent, si ventus aspirasset, sed maris
malacia fere continua fecit, ut constanter fere demis uteremur,
septem nostris nautis ad fatigationem usque demigantibus. Tam-
dem ad Hammerfest perventum. Hic Dnum Hagemp Fin-
marchia Limbicum seu Praefectum supremum deprehend-
imus, qui cum aliis officialibus Regis hoc tempore Finmarchia
pro officij sui Latione visicabat. Volebat ille quidem tempore
observationis apud nos in Vardoe existere, sed contrariis ven-
tis usus biduo integro sciens advenerat in Vardoe, et visita-
tis dein aliis locis una nobiscum ex Vardoensi insula discesserat,

2

et licet Helvigj iterum nobiscum Convenerit, tamen ante nos
Hamersfest pervenerat. Is post biduum navim nostram Con-
scendit, atq; in Residentiam suam Talvig nominatam deduxit,
et locum ex vero amenum, et quem inter Finmarchia rupes
nemo quereret. Hic a Praeposito, aliisque Officialibus toto qua-
triduo perquam laute et honorifice habiti sumus - - -
Residuos mensis Julij Dies et totum Augustum deficiente
Charta in Compendium Contraham et in genere haec solum ha-
be: Tempestate utebamur plerumq; serena, pluvia solum bis
vel ter subeunda fuit, eaq; exigua. Ventus plerumq; favens
tissimus. Iter ita institutum, ut noctem plerumq; apud Ba-
rochum aut Mercatorem quempiam in littore exegerimus.
Praedia itidem in domibus, raro sub Dio. ubi quidem semper
melius sapiebant. sumpta. Donec haec pararet Coeus nostras
interim R. B. Hell observationes instituebat ad Poli eleva-
tionem, et declinationem acis magneticae determinandam
necessarias, eratq; tam felix, ut utera 24. loca Astronomicè
determinata habeat. Quod quidem ad exactam Finmarchia
et Nosvegia mapam edendam plurimum conferet, quae a
tot jam annis frustra desiderata fuit. Mappa enim,
quae Ari incisa prostant, falsissima sunt, quae autem in Ar-
chivo habetur, et R. B. Hell comunicata est, Circulis lati-
tudinis, et longitudinis locorum prorsus caret. Certe
vel solo hoc aulam Danicam sibi multum obstrictam
habebit. Animadversiones ejusdem R. B. Hell, quas
circa Declinationes acis magneticae fecit, itidem Singu-
lares Dⁿⁱs Philosophis aliisque in hac in materia non omnia
cernentibus, multum luminis adferent, sed etiam in obser-
vando laboris. Saepe etiam occasio fuit jucundi laboris
circa decrescentiam maris. Mensurabamus enim pericia-
rum ab ipso in hunc usum comodissime instructarum, quae
quidem materia quantarum Consequentiarum sic jam alias
me scripsisse memini. Neque oblivisci debeo, quod Concharum,
Cancerorum, herbarum marinarum, et etiam terrestrium
insignem Copiam legerimus in insula Dindon mulieris titu-
lis omnium optima, vidimus, Stationem Dⁿⁱ Storebow, de
quo supra mentionem feceram, hic in Colle erecto tentori-
um suum, et venterem speculari parabat, sed inclementia
Coeli nec ingressus, nec egressus e sole ipsi videndum indulsit.
Huc quoq; Fromheimium quidam venerat, nempe Dominus
Kraffenstein, atq; complures alij se se ad observationem Com-
pararunt, sed omnes hi Coelo Constantes pluviae nihil vi-
derunt, idem dicitur de iis, qui in Lappia Russica obser-
vare debuerunt; idem de Haenniensibus constat. Omnia

n ante nos
 gram Con,
 n deduxit,
 chia rupes
 bus toto qua
 nt - - -
 deficiente
 e solum ha,
 ia solum bit
 umq faven,
 apud Sa,
 xegerimus.
 em Sempex
 Coent rotas
 Poli eleva,
 minandam
 Economice
 Finmasch
 et, que a
 e enim,
 em in et
 iculis la,
 . Ceste
 strictam
 ll, gras
 Tingu,
 a n omnia
 in obser,
 li laboris
 e pericla,
 um, qua
 iam alias
 concharu,
 estrium
 nleris titu,
 rebow, de
 ix tentori,
 tementia
 n indulxit.
 e Dominus
 nem Com,
 nihil vi,
 lica obser,
 . Omiram

Dei providentiam, qui tot observationibus neglectis uni
 Hellio nostro favere dignabatur, quanto plautu, et totius
 urbis gratulatione exceptus sit hic Trondheimij non pos-
 sum ullis verbis exprimere. Nos die 30. Augusti in
 Conspectum Arcis Munkholm prope urbem in mari Si-
 ta venientes mortaria nostra exoneravimus, illico ex arce
 tribus tormentariis ictibus salutati sumus, velut signo da-
 to urbs se ad portum effudit, et ingenti cum solatio exsca-
 dentes excepit. Comendans Scapha proVectus in altum
 de felici in nostra navi adventu gratulabatur. Et quia n-
 ultra Occiduum hic Comorari est animus, jam nunc dies
 singuli pro prandio apud Diversos Constituti. Nundis ter-
 tius apud Excetmum Ni-H-Emblurum, heri apud Sp
 pransi inexplicabili solatio excepti sumus. Consul Urbis,
 qui Academia hujus est Secretarius, diploma porrexit
 R. B. Hell, in quo membrum Academiae declaratus sub
 dato 29. Januarij hujus anni. Idem versus Latinos elegan-
 tes eidem porrexit; post Cras Academiae Consequum Cele-
 brabunt Herke eodem R. B. Hell, qua Ceremonia ob-
 servanda sint, nondum novi. Plura scribere non possum,
 sed precor, ut valeas, et ad me frequentius scribas, rogo,
 duas solum a te litteras accepi, cum ego jam octavas ni-
 fallor scribam; hoc non est justum, Herke cum hyemem
 Hafnia exigere meritemur. Saluta et. R. B. omnes,
 et singulos, Scipione R. B. Pilectky. vive, vale R. P.
 Regens

Trondheimij sen Nidrosia
 Die 2° 4bris 1769.

Tunsin Christo
 Joannes Sajnovij

Reverende in X^{to} S. Regens!

Causam longioris silentij mei sustulerunt littere tuae, in
 quibus statum Universitatis Tyrnaviensis, et multa pte-
 rea alia libentissime legi, Herke autem te, tuosque valere.
 Idem de nobis Dei beneficiis scribere possum, quamquam
 enim Tempestas aeris hic sit perquam lurida, valemus
 tamen adhuc admodum bene in domo, quam alias legatus
 Casarens incolere solet, sed qua nunc ob ejus absentiam
 vacua est, et solos nos incolas habet. Brandia, et Coca

2

a Tractero nobis submittuntur, quocirca non ab aliquo etula
Ministro Excellentissimo, aut ab aliis secunda nobilitatis
viris invitamus, quod quidem evenit valde frequenter. Ce-
teras diei, noctisque horas strenuè laborando insumimus.
Statim enim ab adventu nostro, qui fuit 18. Octobris, per-
actis primæ salutationis Officiis, R. P. Hell observatione
veneris Wardöehusij factam cum omnibus ad eam per-
tinentibus revocare cepit ad Calculos. Dissertationem
dein suam 24. Novembris. Plegere cepit Regia Scientia-
rum Societati / Cujus membrum Creatus fuerat: / et ad ter-
nas vice in tribus nempe Consequibus terminavit. Illius
manuscriptum Typographo Commissum, ut Typis exprime-
retur. Super admodum Typographus opus absolvit in
quarto, philis 10. Constans. Alteri Exemplar unum R.
P. Hell Majestati sue Regia presentavit, alterum Prin-
cipi Friderico Regis fratri. Incredibili prorsus bene-
volentia excepti sumus! Sermonem suum et quæstiones
eruditæ ad spatium temporis $\frac{1}{2}$ hora Clementissimus
Rex protraxerat. Hellianos labores omnes, et inde manan-
turas utilitates maximas penitus sibi perspecta esse lucu-
tenter demonstravit, desideriaque suis abundanter satis-
factum benignissime profiteri dignabatur. In eodem
autem opere continentur 12. Capita Summaria, seu Tituli,
verum et novarum inventionum ad observationem trans-
itus veneris non pertinentium, et in opere expeditionis
litterariæ / quod Vienna edendum sibi R. P. Hell pro-
ponit / fusius pertractandarum. Qui quidem Tituli in-
gentem apud hujas eruditos expectationem concitant,
liquideq; ostendunt nos Wardöehusianam Comorationem
negotio, neq; Somno transegisse, sed in emolumentum Rei
litterariæ cum præclaro successu strenuè impendisse.
Exemplar unum R. P. Hell G. Voss transmittit, quando
illud accepturus sit, ignoro. Illud certum, Observatores
Anglos, qui in Americam Septentrionalem in Hudsonberg
observationis causa navigarunt, eandem perfecte obtinuisse;
Gallus quoq; Abbe de Chapp, qui cum Hispanis in Califor-
niam ierat, voti sui compos factus est. De Anglis, qui
ad Bolum Australem profecti sunt, nondum scimus, inte-
rea vel ex his observationibus magnum illud Problema
de Paralaxi Solis jam definiri potest. Modò R. P. Hell
Theoriam suam novam de Causa lucis Dorealis conscribit,
eamq; proximè Regia Scientiarum Societati prælegere

2

incipiet. Ego quoque interea Dissertationem composui, et
eidem Scientiarum Societati ad ternas vices cum magna
approbatione praeflegi, nam me quoque inter sua membra adopta-
vit. De qua materia haec mea Dissertatio agat: vix ante
meum reditum scietis; titulum tamen aliqua sui parte
adscribam. nempe iste est. *Joannis Sajnovics S. J.*
Ungari Fordachiensis à Comitatu Alba Regalensi Dis-
sertatio J. T. U. xcc. Illustrissima Regia Scientiarum
Societati dicata. Proximè laborem agrediemur Con-
structionis mappa geographica super tota Fimmarchia,
et aliqua Norvegia parte, et observationibus astronomicis
et magneticis per iter a nobis institutis, labor hic eo ma-
joris est momenti, quod nulla adhuc bona mappa harum
litterarum existat. Nuper dum Universitas Diem
natalem Regiae suae Majestatis celebraret, D. Horrebou
Astronomus orationem publicam dixit, in qua Ratum
P. Hell cum peculiari Encomio, et laudibus distinctè
nominavit, neque mei oblitus. Si quid posthac evenerit,
scitu dignum, perscribere non omittam. Nos sub finem
Aprilis, aut medium May hinc movere cogitamus, et
omisso per Galliam atque Angliam proficiscendi Consilio
recta in Patriam tendemus. Haefnia 10° Februae.
1740.

2

M. ACADEMIA
KONSTANTINOPOLITANA

Titulus Operis Helliani.

~~Titulus Operis Helliani.~~

Observatio transitus Venensis ante discum solis die 9° Junij An. 1769. Wardöehusij auspiciis Potentissimi, ac Clementissimi Regis Danicæ et Norvegiæ Christiani VII. facta, et Societati Regiæ Scientiarum Hafniensi prælecta a R. P. Maximil. Hell i S. P. Astronomo Cæsares. Regio Universitatis Vindoboniensis, Societ. Reg. Scientiarum Hafniensis et Miidrogensis Membro, atq. etead. Reg. Scient. Parisinæ Membro Correspondente.

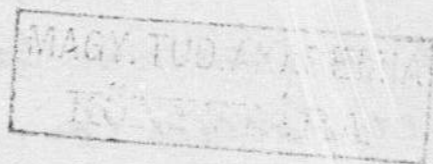
Premissa ad Regem dedicatione Operis sui Astronomis sequentia in opere suo litteraria expeditionis subinde post editum suum Viennam edendo pertractatum se pollicetur: ea ad litteram sic exscribo.

- I. Theoria nova lucis Borealis.
- II. Theoria et Causa vera lucis maris Septentrionalis, quam nomine patrio Norvegico Morild dicunt.
- III. Tentamen novum in figuram Telluris, Compressionisq. ad polos quantitatem, sive rationem Diametri Equatoris ad axem barometricarum observationum ope definiendi.
- IV. De incremento terrarum, Insularumq. borealium, sive de decrescentia maris septentrionalis observationes, et Dimensiones geometricæ, atq. de necessariis stupendæ hujus phœnomeni Consectariis.
- V. Quantitas Refractionis æris sub lat. 70° per observationes Astronomicas definita.
- VI. Phœnomena singularia variationis diurnæ, imo horariae declinationis acus magneticae sub eadem lat. 70° diurnis, nocturnisq. observationibus collecta ad perficiendam magnetis Theoriam, et artem nauticam utilia.
- VII. Observationes Astronomicæ multarum latitudinum locorum Finmarchia, Nordlandia, Norvegia, et Suecia corrigendis, Conficiendisq. harum Regionis Mappis geographicis deservientes.
- VIII. Observationes declinationum acus magneticae sub variis meridianis, et latitudinibus per iter Arcticum a me instituta, Theoria declinationum acus aut Confirmanda, aut rectius Constituenda non inutilis.
- IX. Dimensiones ope barometri institutas montium ad Nord Cap, aliarumq. celeberrimæ Norvegiæ alpinum, itemq. declinationum fluvij Laangen. Elv Norvegiæ intercurrentis.
- X. Dimensio geometrica celebris insulae Wardöe

XI. Observationes barometrica, et thermometrica tam per itea, quam Wardöehusij per annum fere integrum, itemq ventorum, aliarumq Coeli tempestatum Continua serie adnotata.

XII. Originis deniq nationis Lapponicae per Septentrionem diffusa, ejusq idiomatis, et variarum Dialectorum Disquisitio; nec ea neglecta fuere s. Subjungit Authores, quae ad historiam naturalem Regni animalis, et vegetabilis, Cumprimis Conchiliorum, herbarum, algarum, et fucorum aut illustrandam, aut augendam pertinent; Ceteraq obser- vationes Usibus economicis perquam utiles. Verum his omnibus, ut ait, in praesens permittis, utpote ad materiam transitus Venesis minime pertinentibus; Opus deliquum in sequentia quasi Capita dispesit. 1mo exponit Examen Quadrantis Hafniensis, ipsosq erro- res defert, qui subinde in Observationibus usus est. Deinde agit de latitudine seu elevatione poli Wardöehusiani, quam definit $70^{\circ} 22'$, $56\frac{1}{2}''$. Tum de longitudine, sive meridiani Wardöehusiani Differentia, quam ab inf. Ferri ponit 48° , $40'$, $15''$. Post haec de ipso transitu Vene- ris, et huius Spectantibus, uti de modo observandi Contactus Opticos in transitu Venesis ante Discum Solis; defert etiam Observationes factas Diebus 2. 3. 4. Junij ad statum horologiorum pertinentes. Demum sequitur observatio Eclipsis Solis die 3° Junij Coelo sereno et quieto; in fine annexa habetur projectio optica Transitus Venesis ante Discum Solis observati.

Totum Opus continet pag. 82. in 4to m. decem phylliarum scilicet quod excurrit. Characteres magnitud. mediae.

War.
Coeli

qjnsq
ecoa
anima.
m, et
obser,
ibus, ut
esis
sita
erro,
it de
22,
entia,
in Vene,
pticos
ones
ntes.
seno
esis

scil:

IV

II

III

XI

X

ius 26m

SARNOVICS JÁNOS
LEVELIÉZSI

11

VEGE